Миллий Тиклариш

Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партиясининг ҳафталик газетаси | 1995 йил, 12 сентябр | 14 - сон

ЭСКИ ШАҲАР БИЛАН ХАЙРЛАШУВ

Одамлар ўзларига қарамай қўйсалар, шаҳарларига ҳам қарамайдилар. Одамлар ўзларидан норози бўлсалар, ҳовли-жойларидан ҳам норози бўладилар. Ҳовли-жойдан кўнгиллари тўлмаса, ўзлари, ўз ҳаётлари, атрофлари, уларни вояга еткизган муҳитдан ҳам кўнгиллари тўлмайди.

Кўнгилсизлик эса ёмон нарса.

Кўнгилсизликлардан сусткашликлар, лоқайдликлар, оддий ишларга ҳам ярамай қолишлар, уҳдасизликлар келиб чиқади.

Кўнгилсизлик ёмон нарса.

Одам ўзига ва ўзгаларга ҳурматини йўқотиб қўяди.

Гапнинг очиғи, мен кўпдан-кўп лаёқатсизликлар, оғир сусткашликларнинг келиб чиқиш сабабларини тополмас эдим. Уларни ҳар турли нарсалардан излар, ҳар турли нарсалардан кўрар,лекин кўрган нарсаларимнинг бари ҳам баҳона-сабаб сифатида ўзимни қониқтирмас эди.

Одамнинг зумрасида сусткашлик, танбаллик, лаёқатсизлик бўлиши мумкин эмас. Барча одамлар ирқлари, миллатларидан қатъий назар тенг яралганлар. Барча одамларга бошқарув аппарати — мия берилган. Барча одамларга ҳаёт қуввати — қон ато этилган. Барча одамлар Худонинг жамики яратган нарсаларини кўриш, лаззатланиш бахтига муяссар бўлганлар. Хўш, унда айрим даврлар халқнинг айрим қатламларини қамраб, чулғаб, асиру бенаво қилиб қўядиган лаёқатсизликлар ва сусткашликларнинг манбайи, сабаби, илдизи қаерда, нимада?

Нега бу кўзга кўринмас касаллик халқни абгор қилиб ташлайди-ю, халқ шунга қарамасдан унга чидаб келади, уни кўришни, тан олишни, ўзгартиришни истамайди.

Мен Эски шаҳарда дунёга келганман, вояга етганман. Эски шаҳарнинг қиғир-қийшиқ, тор, танг кўча ва кўчакларини хўп кезганман. Уруш пайти ва урушдан кейинги болалик пайтларимда ҳам бу кўчалар чанг, лой, ғуборга ботиб ётарди.

Кейин одамлар кўпайди. Шаҳар истаса-истамаса кенгайишга киришди. Боғ-роғлар бузилди. Ўғил-қизлар ортиб, ташқари, ўрта, ичкари ҳовлилик хонадонлар торайиб, катта ҳовлилар ярим бўлди, ярми яна кичрайди, кичрайганини яна ака-укалар бўлишиб олдилар,. Ҳовли қаерга қочишини билмай қолди. Баҳаво, ҳар томонлама шарқ табиати, шарқ одатлари, шарқ об-ҳавосига минг йиллар мобайнида мослашган ҳовли-қўрғонлар аста-секин барҳам топди.

Кўчиб чиқишга куч топганлар кўчиб чиқдилар. Қурби келмаганлар ҳовлини бир қур, икки қур, уч қур бўлишдан бошқа илож топмадилар.

Эски шаҳар аста шу тариқа тангликка гирифтор бўлди. Танглик-торлик йилдан йилга ортиб борди. Олтмишинчи йилларга келиб унга чидаб бўлмай қолди.

Тошкентнинг бутун теварак-атрофлари неча чақиримлаб янги ҳовли-жойлар, янги маҳаллалар билан обод бўлди. Лекин Эски шаҳар то эндиги кунларгача оғир тангликдан қутулмади.

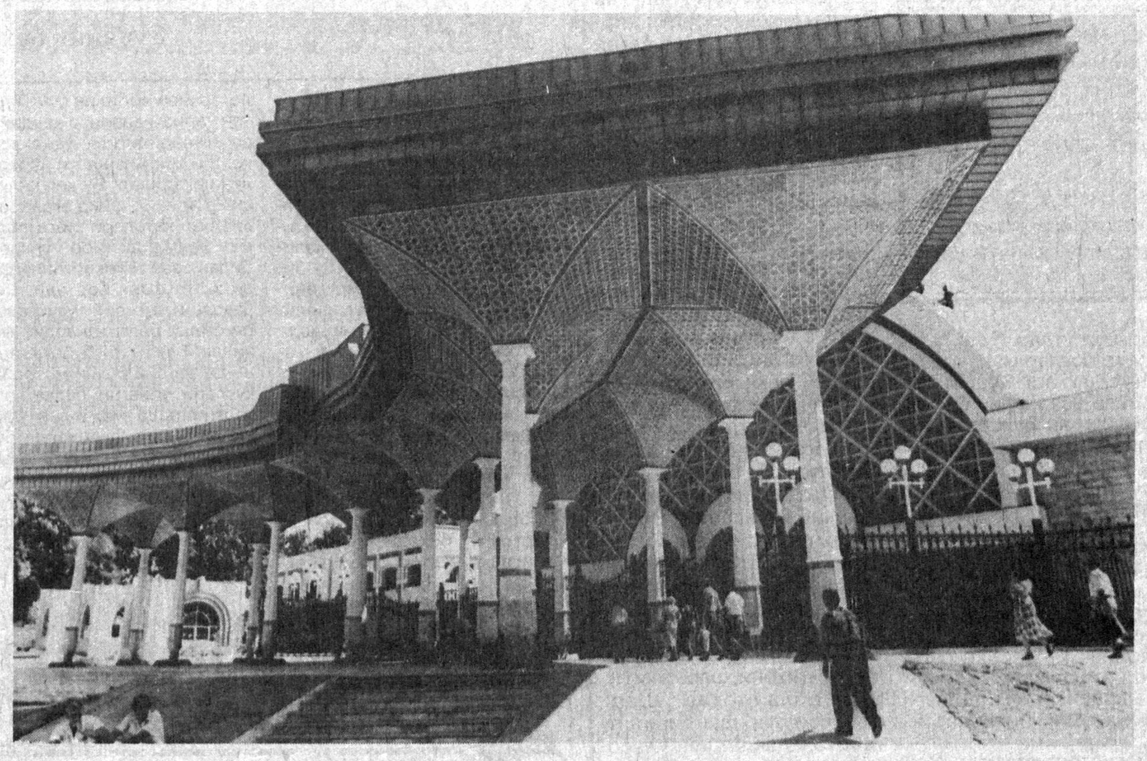

Одам Эски шаҳарнинг кўчаларида пиёда юролмайдиган бўлди. Пича пиёда юриб сайр этаман десангиз, димоғингиз бир зумда машиналарнинг қуруми ва жуда хавфли ғуборга тўларди. Бунинг устига тор, ўнқир-чўнқир кўчаларда машиналар кўз очирмаги қўймайди. Ҳотиржам икки қадам босолмайсиз. Айниқса, ёш бола-бақранинг бу серқатнов, ҳавоси оғир кўчаларда қувлашиб ўйнашаётганларини кўриб юрагингизни ҳовучлайсиз. Уларнинг тақдирлари сизни чўчитади. Бу ғубор бошдан тошган кўчаларда ўсган болалар физика профессори бўлишни орзу қила билармиканлар? Осмонларга парвозлар қилишни хаёл қилармикинлар? Австралия болалари билан топқирлик мусобақасида ғолиб чиқишни орзу эта билармиканлар?

Эски шаҳарнинг тор кўчаларидан ўтганда, тўкилиб бораётган уйлар, қаралмаган лойсувоқ деворлар ҳаддан ортиқ ғамларга ботирганда, шу саволларни ўзимга тинмай берардим ва жавоб тополмай эзилардим.

Энг аввало, бу танг, қийшиқ кўчалардан ахлатларни зарра қолдирмай ғолиб чиқиб кетадиган замонавий кучли канализация қурадиган мард чиқармикин? Афтода хонадонлар, кўримсиз ҳовлилар, йўлкалар турли зарарли уфунатлар, жигарни эзиб музтар этадиган оғир ҳидлардан халос бўлармикан? Жафокаш хонадонлар ахлатни уйга йиғиб ўтириш балосидан бутунлай қутулармикин? — деб ўйлар, шуни орзу қилардим.

Лекин болаликдаги орзулар соч оқариб киши бўлган чоғимизда ҳам рўёбга чиқмади. Эски шаҳарнинг сағбонлари, қўштутлари, қорасаройлари, тешиккопқолари, қумлоқлари, хастиимомлари, зарқайнарларидан ҳаётбахш канализация ўтказиб бўлмади. Аҳоли ҳаддан ортиқ зич эди. Шунча хонадонларни кўчириб, уларни янги уйларга чиқаришга ҳеч ким журъат этмади.

Танглик эса ортгандан ортди.

Лекин Эски шаҳарнинг ҳам бахтиёр соати бор экан.

Худо уни бутунлай ташлаб кетмаган экан.

Халқ пешонасига бир марди майдон чиқди.

Ҳеч ким журъат этмаган ишга у журъат этди. Ҳеч кимнинг фантазияси етмаган ерга унинг ақли-хаёли етди.

Ҳазрати Исо ихлос қилсанг, қуриган ниҳол нафасингдан кўкаргай деганидай, у ҳам бу ерларни обод қилишни кўнглига тугди. Қанча қаршиликлар, ишончсизликларни енгди. Унда ҳақ ишга, халқ бахти учун зарур ишга ишонч кучли эди. Шу ишончини у бошқаларга ҳам сингдирди. Қурувчилар, инженерлар, техниклар, эски шаҳарликлар унга ишондилар, унга эргашдилар. Эски шаҳарда жуда оз муддатда ҳақиқий алп ишлар рўёбга чиқди.

Сағбонлар, қорасаройлардан улуғ, обод йўллар, кўчалар ўтди. Машиналар чанг-тўзон кўтариб тиқилиб ётадиган ерлардан троллейбуслар гувиллаб юра бошлади. Кўчаларга ҳаво, кўёш, ёруғлик кирди.

Куни кеча журналист биродарларим билан Эски шаҳар сағбонлари, қумлоқ, қорасаройларини айланиб, бу ерларни таниёлмай қолдим. Хайр, Эски Сағбон! Яша янги Сағбон!

Фантазия десангиз, фантазия. Эртак десангиз эртак! Икки минг хонадон янги уйлик, янги жойлик бўлди. Икки минг хонадонда худо билади ўртача ўн минг киши бўлгандир. Осонми ўн минг тангликда қолган одамларни баҳаво, обод, бағри кенг ерларга олиб чиқиш! Осонми!

Лекин мана кўринг, Эски шаҳарга ажиб бир файз кирди!

Кўчалар кўкалам сайлгоҳларга айланди. Катталар ҳам, болалар ҳам яйраб қолишди. Эски шаҳарнинг кўксига шабада тегди. Эски шаҳар неча замонлардан бери илк маротаба тоза, енгил нафас олди.

Тангликдан халос бўлган одамлар сусткашликлар, лаёқатсизликлардан ҳам албатта қутулгайлар. Орзу қанот боғлайдиган ишлар бўлди, биродарлар. Дуо қилинглар: обод қилгувчилар ҳамиша бор бўлсин. Вақтики келар: Тошкентда, Ўзбекистонда обод бўлмаган, рўшнолик кўрмаган хонадон қолмагай!

«МТ» ЧОПАРИ

АҲИЛЛИК САМАРАСИ

Касаба уюшма ташкилоти раисида бирор фикр туғилса, маслаҳатлашгани хўжалик раҳбарининг олдига кириши-ку табиий. Хўжалик раҳбарида бирор фикр пайдо бўлса, аввало касабақўм раисини чақириб маслаҳатлашгани-чи?

Кўпгина меҳнат жамоаларида бу ҳам табиий ҳолга айланиб бормоқда. Бунда шу ердаги касаба уюшма фаолларининг ишчанлиги, тадбиркорлиги, раҳбарият билан ҳамжиҳат ва ҳамфикрлиги асосий омил бўлади, албатта.

Мана, Асака ёғ-мой ҳиссадорлик корхонасининг директори Абдувоҳид Сотиболдиев билан корхона касаба уюшма ташкилотининг раиси Абдуллажон Мирзаевлар ўзаро суҳбатлашиб ўтирибдилар.

— Мен бир нарса устида қаттиқ ўйланиб қолдим, Абдуллажон, — деди директор столи устидаги варақадан кўз узмай, — гоҳ у ишчи, гоҳ бу ишчи ўз хотини ёки ўғлини ишга жойлаштиролмаётгани ҳақида ҳасрат қилиб қоляпти.

— Тўғри, — гапни бўлди Абдуллажон ака, — бир кишининг топгани оилани тебратишга етса ҳам, тўй-маросимга, иморат қуришга етмай қоляпти.

— Шуни айтмоқчиман-да. Шу масалада сиз билан маслаҳатлашиб оладиган бир гап чиқиб қолди. Ишчиларимизнинг оила аъзоларига ҳам ишлаш имкониятини ўзимиз яратиб берсак-чи?

— Жуда олижаноб иш бўларди-ку унда! Лекин қандай қилиб? — шошиб сўради Абдуллажон ака.

— Халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришни янаям кенгайтирсак, тикув-бичув цехини ташкил қилсак, демоқчиман.

— Яхшику-я, лекин бозордаям, дўконлардаям кийим-кечак тўлиб ётибди-ку. Биз ҳам бу йўлдан борсак қандай бўларкин? Молни сотишни ҳам ўйлаш керак.

— Буёғини ҳам ўйлаб қўйдим. Дўконларда ҳам, бозорда ҳам сиз айтмоқчи уст-бош кўп. Лекин коржомани қаерда кўрдингиз?

— Ҳа-я, бундоқ денг. Тўғри айтасиз, коржомага талаб катта. Масалан, ўзимиз ҳам бошқа жойлардан коржома суриштириб юрамиз.

Шу-шу бўлди-ю, жамоанинг икки етакчиси енг шимариб ишга киришишди. Ички имкониятлар ҳисобга олинган ҳолда илгари ишлаб чиқаришга жорий этилган болалар аравачалари, йиғма каравотлар, юк аравалари, телеантенналар қаторига 1-2 кишилик юмшоқ каравотлар, диванлар, стол-стуллар, ҳайинчаклар ва беланчаклар қўшилди. Корхона раҳбарларининг аҳоли талабини пухта ўрганганликлари кутилган натижани берди. Мазкур маҳсулотларнинг бирортаси ҳам корхона омборида сақланиб турмади, ҳаммаси пешма-пеш сотила бошланди. Бунинг устига ишчиларнинг ҳам ғайрати жўшиб кетиб, кийим илгич, пойабзал қўйгич сингари бир қанча янги маҳсулотларни ишлаб чиқариш таклифи билан чиқдилар.

Корхона ихтиночилари шу кунда расмона велосипед ишлаб чиқариш устида бош қотиришмоқда. Бу йўлда дастлабки қадам қўйилди: болалар велосипеди ишлаб чиқариш изга тушиб қолди.

Халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш шу тарзда кенг қанот ёзиб, корхонага ҳар ойда 5 ярим-6 миллион сўмлик даромад келтираётган бир пайтда, тикувчилик цехи ҳам ишга тушди. Чевар аёллар тез орадаёқ коржома тикишнинг ҳадисини олиб, корхонага мўмай даромад келтира бошладилар.

Ҳозир завод қошидаги тикувчилик ва бошқа ёрдамчи цехларда 50 дан ортиқ хотин-қизлар меҳнат қилишяпти. Буларнинг деярли ҳаммаси завод ишчиларининг оила аъзоларидир.

— Зап гамхўр раҳбарларимиз бор-да, — деб қўйишади завод ишчилари директор Абдувоҳид Сотиболдиев билан касабақўм раиси Абдуллажон Мирзаевларни назарда тутиб, — бошқа баъзи корхоналарнинг раҳбарлари ўз ишчиларига иш топиб беришолмаётган бир кунда бизникилар ишчиларнигина эмас, балки уларнинг оила аъзоларини ҳам иш билан таъминлашяпти.

Ҳа, аҳилликка нима етсин. Раҳбарлар элга қайишадиган, тадбиркор, изланувчан кишилар бўлса, бунинг устига ўзаро ҳамфикр бўлишса, биргаликда бир мақсад сари интилишса, ҳар қандай тўсиқни босиб ўтиб, ниятга етиш мумкин экан.

Ҳ. ҚУТБИДДИНОВ

Фалсафий гурунг

Ўзбекчилик нима?

(Мубоҳаса ўрнида)

ТАҲРИРИЯТДАН:

Ўзни билиш, ўзни англаш нима? Бу савол миллатнинг жуда кўп фикрловчи кишиларини ўйлатиб келади. Унга турлича жавоб берадилар. Лекин ўзни билиш ва англашдан мурод ота-боболаримизнинг улуғ ишлари билан қуруқ мақтаниб ўтириш эмас. Ўзни билишдан мурод ўзни жаҳоний ишларга чоғлаш, илғор дунё билан ҳар соҳада баравар қадам ташлаш, яъни пўнда қилиб айтганда, ўзликни жаҳонга мосламоқдир. Биз кучимиз ва шу билан бирга ўз иллатларимиз, йўлимиз, ўсишимизга тўсиқ бўлаётган ярим хусуситларимизни яхши билиб олсак ва улардан қатъият билан қутулсаккина ҳурматимизга ҳурмат, эътиборимизга эътибор қўшилади. Шунинг учун ҳам бугун «ўзбекчилик нима?» — деган саволни ўртага қўяяпмиз. Унинг ҳислат эканлиги аён. Лекин бу ҳислат фазилатми ёки иллатми? Ёки фазилат ҳам иллат ҳам аралаш-қуралаш бўлиб кетган, англаб олиш қийин бўлган бир миллий белгими? Тарихчи олим Азамат Зиёев ўзбекчиликка ижтимоий ҳодиса каби ёндашишга ўринади. Унинг айрим фикрлари жуда эътиборли. Айримлари баҳсли. Бу борада бутунлай бошқача қарашлар, фикрлар ҳам бўлиши мумкин. Азиз ўқувчилар! Ўзбекчилик ҳақидаги ўз фикрларингизни бизга ёзиб юборинг. Сиз бу масалага қандайқарайсиз?

«Ўзбек тили луғати»да ўзбекчиликка «ўзбекларга хос урф-одатлар» деб таъриф берилган. Афтидан бу саволга фалсафий-амалий нуқтаи назардан жавоб берилиши керак. Чунки фалсафанинг қамрови кенг, таҳлиллар ва хулосалар чиқаришга яхши имкониятлар беради. Ўзбекчилик ҳақида гап кетганда фақат ўзбекона хусусиятлар, алоҳидаликлар, айримликлар тўғрисидагина фикр юритилиши керакдай туюлади. Лекин бу йўлдан борилганда барибир айланиб келиб камида қўйидаги муносабатлар устида ҳам бош қотиришга тўғри келади: ўзбекчилик — инсонийлик, ўзбекчилик — халқчиллик, ўзбекчилик — туркчилик, ўзбекчилик — мусулмончилик ва ҳоказо.

XIX аср машҳур файласуфларидан бирининг кўпчиликка маълум фикридан истифода қилган ҳолда айтиш мумкинки, инсонийлик, умуминсонийлик, халқчиликка хос бўлган барча нарсалар ўзбекчиликка бегона эмас. Ўзбекчиликни ҳам инсонийлик ва ҳам умуминсонийлик билан боғлаяпмиз. Бу ерда тавтологияга йўл қўймаяпмизми? Умуминсонийликнинг инсонийликдан фарқи нима? Бу ҳақда ижтимоий тафаккуримиз ҳали жиддий ўйлаб кўрганича йўқ. Янги тушунчаларни қандай бўлса шундайлигича қабул этиш ва ўз воқелигимиз орқали мушоҳада этмаслик ҳам балки бизнинг **ўзбекчилигимиздандир**. Нима бўлганда ҳам, бизнингча, умуминсонийлик кўпроқ (аслида ҳам шундай) сиёсий тушунча, яхшигина геополитикаси бор тушунча. Бироқ бизнинг ҳаётимизга кириб ўрнашган экан, унинг ўзбекчилик билан муносабатини кўришга тўғри келади. Юқоридаги «Ўзбекчиликка бегона эмас» қаторига биз онгли равишда «туркчилик» ва «мусулмончилик»ни киритмадик. Сабаби, туркчиликда ҳали бир тўхтамга келингани йўқ ва ўзбекчиликнинг туркчиликка таъсири ҳар тарафлама катта, ҳам тарихан, ҳам замонан. Мусулмончиликка келганда буни бир кичик мисол орқали тушунтириш мумкин. Мусулмон мамлакатларида бўлганлар бир гапни айтиши аниқ: нонга эҳтиром фақат ўзбекларга хос экан, яъни ўзбекчилик намунаси, ваҳоланки, баримиз эсимизни танибмизки, бу одатни мусулмончилик билан боғлаб келганмиз.

Ҳар нарса қиёсда ойдинлашади деганларидек, ўзбекчиликнинг бир қанча бошқа тушунчалар билан муносабати устидан юргизилган юқоридаги фикрлар ўзбекчиликнинг фалсафий амалий мазмунини белгилаш имконини беради. Демак, бизнингча, ўзбекчилик бу бир неча минг йиллар давомида шартли маънода икки дарё оралиғида яшаб келган инсон ва инсонлар сулоласининг улкан тарихий-маданий тараққиёти йўлида ҳосил қилиб борган дунёқараши ва шу дунёқараши билан ўз ўтмишини мушоҳада этиши, бугунни англаши ва келажакка боқишидир.

ЎЗБЕКЧИЛИК ТАРИХИ ВА ТАРИХИЙ ЎЗБЕКЧИЛИК. Бу йўналишда фикр юритишга мавзу кўп топилади. Моддий ва номоддий ҳодисаларни билишда уларни энг юксак ва энг тубан даражаларда синаш қоидасидан фойдаланиб, тарихий ўзбекчиликка озодлик ва мустақиллик мавзуси орқали кириб боришга ҳаракат қиламиз.

Милоддан аввалги VI асрда ўлкамизга илк бор ташқи тажовузкорлар бостириб кирганда малика Тўмарис (Маҳмудов Қозоқбой таъкидлашларича, аслида Томир ва биз буни қувватлаймиз) «аёл боши»га (матриархат тузуми бўлгани учун эмас!) ғанимга қарши чиқиб уни ер билан яксон этади. Бироз ўтиб отбоқар Широқ босқинчиларнинг навбатдаги ҳужумини даф этаман деб, ўзини ҳам, уларни ҳам нобуд қилади. IV асрга келиб бошқа бир буюк аждодимиз Спитамен македониялик Александр босқинига қарши курашга бош бўлади. Аммо курашдан тойганлар унинг калласини ўз қўллари билан олиб ғанимга юборадилар ва бу билан гўёки ўзларини хавфдан халос этмоқчи бўладилар. Савол: нима учун бири аёл, бири отбоқар, бири сиёсатчи, ўз ижтимоий мавқеларидан қатъий назар, бир масала — озодлик хусусида ягона дунёқараш ва эътиқодга эга бўладилар-ку, аммо худди шу турли ижтимоий мавқе ва маслакда бўлган бошқаларнинг дунёқараши устун келиб, қарамлик тан олинади? Бу саволни биз нафақат энг қадимги, балки милоддан кейин бошланган асрларнинг энг сўнггиларида юз берган ўхшаш жараёнлар орқали ҳам беришимиз мумкин.

Бир неча ойлик оғир жанглардан сўнг 1865 йил 17 июнда Тошкент чор аскарлари томонидан забт этилади. Русия давлатининг бу ҳаракати халқаро миқёсда катта норозиликка сабаб бўлгач, генерал Черняев шаҳар катталарини йиғади ва улардан «ўз ихтиёримиз билан рус аскарларига шаҳарни топширдик» мазмунида ўз қўллари билан хат битиб, имзо чекишларини талаб қилади. Шунда чақирилганлардан Солиҳбек додхо «йўқ, биз ҳақиқатни яширимаймиз, Тошкент урушиб олинди, шаҳар хонавайрон қилинди, кўплаб кишиларимиз нобуд бўлди» қабилида жавоб беради. Ғазаб отига минган генерал «шу фикр тарафдорлари бир ёққа ўтсин» дея буйруқ беради. Шаҳар катталаридан олти киши Солиҳбек томонга ўтадилар. Улар дарҳол қамоққа олиниб, кейин Сибирга сургун этиладилар. Қолганлар эса генерал буйруғини бажарадилар. Бундан Русия ҳукумати ўзининг босқинчилик сиёсатини бўяшда истифода этади. Қаранг-а: барчаларининг ижтимоий мавқелари бир — шаҳарнинг казо-казолари. Аммо дунёқараш бошқа-бошқа. Тўғри, дунёқараш тагида нимадир ётади. Лекин шу «нимадир» охир-оқибатда ҳеч бўлмаганда унинг эгасига хизмат қилиши керак-ку. Шу маънода, агар қиёмат куни барча ўтганлар тирилиб, ўша хатни битиб берганлардан: «нима учун бу йўлга кирдинглар, қани иймон, қани эътиқод» деб сўралса, аминмизки жавоблари бир бўлади: «ўзимизни эмас, фарзандларимизни ўйладик». Худди шу ерда фарзандларини чақириб, уларнинг кейинги тақдирлари билан қизиқилса, аминмизки натижа-жавоб бир бўлади: «қирқ йил яхши яшадик, аммо 1917 йили Русия салтанати бошига болшовойлар келиб «йўқолсин бойлар» деди. Шунга кўра биримизни ўлдирдилар, биримизни сургун этдилар, биримиз четга қочиб ватангадо бўлиб қолдик, етти пуштимиз йиққан бойлик талон бўлди»...

Демак биз кўрган мисолларда Тўмарис, Широқ, Спитамен, Солиҳбек ва унинг сафдошларининг эл ва ватан мустақиллиги йўлидаги жонфидоликлари ўзбекчиликнинг энг юқори чўққисидир. Аксинча, Спитамен бошини олганлар, генерал Черняев ёпписасидан қўрқиб ўзини бадном, фарзандларини хору зор, халқини қарам қилганлар ўзбекчиликдаги тубанлик ифодасидир. Солиҳбекнинг авлодларидан бирининг бугунги кунда қаҳрамон ва фидокор боболар хотирасини абадийлаштириш йўлида идорама-идора саргардон саргардон бўлиб юриши ўзбекчиликдаги сусткашликдир.

Агар озодлик масаласига бирон-бир инсон (инсонийлик), бирон-бир халқ (халқчиллик) нуқтайи назаридан баҳо берилган тақдирда ҳам натижа деярли бир хил бўлади. Яъни дунёнинг қайси бурчагини олманг шу нарса маълум бўладики, эрк учун жондан кечиш ҳам мумкин, уни шахсий, гуруҳий манфаат йўлида қурбон қилиш ҳам мумкин. Шу маънода ўзбекчиликнинг яна бир таърифи юзага чиқади: инсонга, инсонларга, ҳар бир халққа умум ва бегона бўлмаган тушунчаларнинг (уларнинг амалий ифодаси билан, албатта) ўзбеклар дунёқараши ва воқеалиги орқали талқин этилиши бу ўзбекчиликдир.

Бу йўналишда чуқурлашиб бориш учун фикрни дунёқараш ва мафкура масаласининг ўзи орқали давом эттирсак.

Давоми иккинчи бетда

КЕЛАЖАК БИЛАН ЮЗМА-ЮЗ

— Бебаҳо меросимиз бўлмиш кўҳна китоблар, осор-атиқалар, боқий қадриятларимиз бизни ўтмиш ила юзма-юз этади. Бугун эса, биз келажак билан учрашиб турибмиз. Зеро, қаршимизда турган истеъдодли болажонларимиз Ватанимизнинг эртанги кунидир.

Яқинда Тошкент шаҳар Халқ таълими бош бошқармасида ўтказилган тантанали йиғилишни юқоридаги сўзлар билан бошлаб берган Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Орипов ҳақ эди. Чунки, бу ерда Ўзбекистоннинг энг ёш иқтидорларини тақдирлаш маросими бўлиб ўтди.

Маълумки, бу йил жумҳуриятимизда Халқ таълими вазирлиги қошида республика истеъдод Маркази ишга тушган эди. Тиниб-тинчимас олим, талаба саҳоҳиятини аниқлаш бўйича Термизда олиб борган илмий тадқиқотлари билан кўпчиликнинг назарига тушган профессор Ботир Қодиров бошчилик қилаётган Марказ бир қанча савобли ишларни амалга оширди. Жумладан, апрел-май ойларида республиканинг тўқкиз вилоятида 7 минг 500 нафар аълочи ўқувчи махсус тест синовларидан ўтказилди. Натижада уларнинг 50 нафари энг зукко, энг билимдон, бир сўз билан айтганда, ўта қобилиятли деб топилди.

Истеъдодли ўқувчиларнинг кўпчилиги жумҳуриятимизнинг турли олий ўқув юртларига катта баллар тўплаб, тест синовларидан муваффақиятли ўтишди.

Халқ таълими вазирлиги вакиллари, академик Ш. А. Воҳидов, ёзувчи Ҳ. Шайхов ғолиб ўқувчиларга махсус пул мукофотларини топширдилар.

Шу куни байрам байрамга уланиб кетди. Республика истеъдодли ёшларни қўллаш Улуғбек номидаги жамғарма мустақиллигимизнинг 4 йиллиги ҳамда буюк бобокалонимиз Амир Темур таваллудининг 660 йиллигига бағишлаб ўтказган кўрик танловнинг дастлабки босқичи ғоиблари аниқланди. Улуғбек жамғармаси мукофоти совриндори деган унвонга хонанда Абдулла Қурбонов, доирачи Ҳусан Ғуломов, Тошкент самолётсозлик институтининг аспиранти Нуриддин Абдужабборов ва бошқа истеъдодли ёшлар сазовор бўлишди. Айниқса, Сирдарёдан келган энг ёш совриндор — тўрт яшар Дилшоджон Каттабековнинг истеъдоди кўпчиликни мафтун этди. Ўқишни, ёзишни (машинкада ҳам), расм чизишни биладиган болакай ўзи ёд олган 200 га яқин қўшиқлардан бирини ижро этиб берди.

Ўзбекистонни жаҳон танимоқда. Чет эллар билан маданий алоқалар кучаймоқда. АҚШнинг «ПЭРКА» ташкилоти ҳамда Япония инглиз ва япон тилидаги бир туркум китобларни Улуғбек жамғармасига ҳадя қилган эди. Жамғарма бош директори Исфандиёр Латипов ушбу китобларни Тошкент шаҳридаги истеъдодли болалар ўқиётган мактаб ва лицейлар вакилларига тақдим этди.

Тантанали йиғилишда олимлар, ижодкорлар, санъаткорлар билан бир қаторда совриндорлар ва иқтидорли ўқувчиларнинг ота-оналари ҳам иштирок этишди.

Ижодкор ёшларни қўллаш «Истеъдод» жамғармаси,Тошкент шаҳар Халқ таълими бош бошқармаси ташаббуси ҳамда Улуғбек жамғармаси таклифига кўра сентябр ойининг охирида пойтахтимизнинг Улуғбек номидаги маданият ва истироҳат боғида «Истеъдод байрами» куни ўтказиладиган бўлди.

Г. МУРОДАЛИЕВА

Ийман ҳаловати

САВОБНИ ШУБҲАГА ҚОРМАНГ!

«Савоб иши ҳар куни, ҳар киши қилиши керак».
И. КАРИМОВ

Мусо пайғамбар ўз қавмига: «Оллоҳ бир сигирни қурбонлик қилишингизни буюрди», деб хабар етказди. Яҳудийларнинг эса энсаси қотди, кулгиси қистади. «Эй, Мусо,— дейишди улар,— бизни масхаралаяпсанми? Наҳотки, еру кўкнинг Эгаси — ягона Оллоҳингга аллақандай сигирни қурбонлик қилишимиз зарур бўлса?! Биз шубҳаланаяпмиз, парвардигорингдан сўра-чи, ўша сигирнинг ёши нечада бўлсин?».

Мусо қавминнинг истагини қондириб, Оллоҳдан ўша сўровларга жавоб олди. «Эй, қавмим,— деди у сўнгра,— қурбонликка атаганингиз қари ҳам, ёш гунажин ҳам эмас, ўртача бир сигир бўлсин!». Яҳудийлар эса яна шубҳага боришди: «Эй, Мусо, яна аниқлаб бер-чи, ранги қандай бўлсин?». Мусо бу гал ҳам қавминнинг сўровларини бутун оламлар Эгасига етказди. «Эй, қавмим,— деб жавоб қилди Мусо яҳудийларга,— ранги очиқ қулранг бўлсин сигирнинг». Бироқ, қавмни шубҳалари баттар қийнайверди ва

Давоми учинчи бетда

ВАТАНГА ФИДОЙИЛАР КЕРАК

УСТЮРТДА

Устюрт кенгликлари ястаниб ётади. Оҳак ва гипс аралаш қумликлар кумушдай кўзни олади. Бурундуғи йўқ туядай шамол вариллаб ҳар ёнга уради ўзини. Одам юрса оёғи, қулон ўтса туёғи куяди, дегани шу жойлар бўлса керак. Ернинг парларини тўзғитиб, улкан ҳаво қуши маҳобатли аэродромга қўнади. Офтоб ёйилиб, осмон чарақлаган, чошгоҳ.

Аскарлар шаҳарчасига кириб борганимизда, бўйсира бўлиб, тизилишиб турган сафга кўзимиз тушади. Юрагимиз ҳаяжонга тўлади. Соябонли қалпоқча кийган, сарғиш аскарий либосдаги йигит гурс-гурс қадам ташлаб келиб, полковник рўпарасида ғоз туради. Аскарона салом беради. Махсус плита ётқизилган майдончада аскарий саф бир маромда силжийди. Юзларда жиддият, қадамларда виқор, кўзларда мардона ғурур.

— Бу шаҳарча ёш. Мана, дарахтларни қўлда сув бериб, ўстирдик. Бинойидай хиёбонча бўлди. Бу ерда бир ойлаб бирор машина ўтмайди, одам зоти адашса, йўлини тополмайди. Вертолёт орқали борди-келдимиз битади, — дейди полковник Баҳодир Ғафуров. — Олис бўлса ҳам, сувдан, озиқ-овқатдан узилиш бўлиб қолгани йўқ. Нукусдан артистлар, ёзувчилар тез-тез келиб туришади. Тошкентдан келсалар биз учун катта байрам.

Кенгликлар, мовий осмон одамни болалигига қайтаради чоғи, шоир Жуманиёз Жабборов дейдилар:

— Ўзиям варрак учирадиган жойлар экан...

— Каттароқ варрак бўлса, бу шамол ўзингизни ҳам қўшиб учириб кетади, — лутф қилади полковник.

Аскарларнинг каттакон клуби бир пасда гавжум бўлди. Тошкентдан келганларни кўргани шаҳарчанинг ёш келинлари, оналари ҳам йиғилдилар.

Навқирон чеҳралардаги жиддийлик ўрнини завқ-шавқ, ёшлик илҳоми, қувонч ва ҳаяжон эгаллайди. Хушовоз ҳофиз Олмахоним Ҳайитованинг жозибали куйларига жўр бўлиб, аскар Зафаржон Бобожонов тор черта бошлайди. «Лазги»нинг шўх оҳангларига мос чарх уради Абдушариф Давлатов.

Даврага шеър киради. Ногоҳ сукунат чўкади ва шеър интиҳосида бирдан момогулдиракдай қарсак янграйди. Кўзларда юлдуз чақнайди. Ватан туйғуси, Она-замин соғинчи, ота-онанинг меҳри, санъатнинг қудрати шунчалар улуғ экан! Бири жасур, бири забардаст, бири ниҳолдайгина ўғлонлар зиммасида юртни қўриқлашдай муқаддас бурч борлиги уларга салобат бахш этибди.

— Аскарлик ҳаётининг ўз романтикаси бўлади, — дейди бизга ҳамроҳ бўлиб борган Мудофаа вазирлигининг офицери Тоҳиржон Ҳамробоев. — Тинимсиз машқлар, ҳарбий интизом уларни пўлатдай тоблайди. Барибир инсон инсон-да... Ишқий хатлар ҳам ёзишади, дам олишни ҳам билишади... Лекин энг орзиқтиргувчи соғинч ота-онани қўмсаш бўлса керак...

—Афсус, Комилжон, Нодиржон, Анваржон икки кундан бери ухламай кўзи нигорон эди. Оналари келади, деб хабар беришган эди-да...

— Яхши хизмат қилишса, таътил берамиз. Ота-онасини кўриб қайтади, — дейди полковник.

Жанговар саф машқ майдонига отланади. Бетон плиталар гумбурлайди. Гурас-гурас ўтади саф. Қадамлар шаҳдам. Қоматлар ғоз. Кўзларда виқор. Вазминлик. Салобат. Ёш юракларда Ватанга муҳаббат гуриллайди. «Гурссо-гурс». Ер ларзага келади. Кирза этикларга боладай эргашган шамол ортда қолдаи. Қулоғимда бир сўз жаранглайди. «Фи-до-йи. Фи-до-йи!»...

Офтоб оға бошлайди. Ҳайбатли ҳавоқуши Нукус шаҳрига ўрлайди.

Шаҳар этакларида кўҳна қабристон сукутга чўмиб ётади. Бу ерлар зах бўлгани учун сағаналарга қўйиларкан мадфунлар. Маъюс ва маҳзун лаҳзалар.

Бирдан ям-яшил тириклик дунёси кўзни қувонтиради. Сув кам. Шамол бу ерларнинг доимий сайёҳи. Лекин инсон ўзи билан баҳорни, шодликларни эргаштириб юради. Аскарлар шаҳарчасида ҳаёт қизғин. Улар эндигина тушлик қилиб бўлишган экан. Машқларга отланиб туришибди. Телекамералар ишга тушиб кетади.

Кираверишда ёдгорлик лавҳаси. Аскарий рамзлар. Терилиб турган ўтпуркар аслаҳалар. — Эртаклардаги оғзидан олов сочадиган аждаҳо деганлари шу бўлса керак, — дейди Насибахон.

— Мана бу чойхонани аскарлар ўзлари қуришди. «Кичкина Регистон» бу. Бир йил олдин бу жой қумлоқ эди. Мана, саксовуллар ўтқаздик, толлар экдик, фавворалар ясадик. — Полковник меҳмонларни «Регистон»га бошлайди. Дарҳақиқат, Самарқанднинг Регистони бу! Фақат рангин нақшларда эмас, сопол синиқлари ва сувоқ билан тикланган мўъжаз Регистон. Юқорироқда ёзлик томошахона. Бозорча. Гардида саксовуллар оч нофармон гуллаб ётибди. Толларнинг япроқлари шамол билан шивирлашган. Узун йўлкадан нари машқ майдончалари. Тиббий пункт. Атрофи айланма бетон арикча. Кунгай казармалар. Уларга чиройли қилиб «Аскарётоқ» деб ёзиб қўйишибди.

Ана, сафдан ажралиб бўйчан, қотма бир аскар кела бошлади. Оналар энтиккан.

— Бенинг Беҳзодим-ку, — дейди Марғубахон ая суюниб ва ўғлига талпинади. Ҳозир йиғлаб юборса керак, деймиз. Йўқ. Ўғил салобат, вазминлик билан она бағрига бош қўяди. — Худога шукур, — дейди она, — омон-эсон экансан, болам...

Фарида Ҳайдарова эса кўзлари тўрт бўлиб қарайди. Ўғли Давронжон кўринмайдими?

—Ана холос, хабар кечроқ келибди, аяжон. Давронингиз кеча ҳарбий машқларга кетган экан.

— Давронгинам мерганлигига бориб шикорга кетибди-да, — дейди Фаридахон ва кўзига қалқаётган ёшни билдирмай артиб олади...

Иккита Қизил Юлдуз нишондори Қосимжон Аҳмедов аскарлар ҳаётини тасвирга тушираётган Рўзимат ака Мадатовга суҳбатдош бўлади. Кийимлари ўзларига ярашган. Қадди баланд. Бирбирларининг қалпоқларини тўғрилаб, ойнага қарашиб, хушчақчақ турадилар. Намозгар шамоли эса бошлайди.

Аскарётоқлар кенгиш саройдай хоналар экан. Дарпардалари оҳорланган. Чиннидай ярақлайди ҳаммаёқ. Ётоқ-сарой деворларига нафис гуллар чекилган. Тўрда равоқлари ўймакорли. Бадантарбия учун жиҳозлар, турли спорт анжомлари шифтга маҳкамланган.

Аскарётоқнинг учинчи қаватидаги донгил хона эса тоғлар, бургутлар, булутлар, саҳро ва боғлар манзараси билан мунаққаш. Қўшни аскарётоқда эса нафис ва нозик бўёқларда Бухоро Арки чизилган. Регистон дарвозалари ярқирайди. Минораи Калон ҳам, Паҳлавон Маҳмуд мақбараси гумбазлари ҳам товланиб ётади.

— Мана бу томонига Кўкалдош мадрасасини чизмоқчи мусаввиримиз. Қўли гул буларнинг, — дейди фахрланиб полковник. — Аскарларнинг ўзларидан сартарош, этикдўзлар, чеварлар, ошпазлар, хуллас, етмиш ҳунарли йигитларимиз...

Ўзбекистон мадҳияси. Ўзбекистон Конституциясидан кўчирмалар. Ўзбекистон Қуролли Кучларининг Олий Бош қўмондони Ислом Каримовнинг сурати. Даъватлари: «ВАТАНГА ФИДОЙИЛАР КЕРАК»... Аскар қасамёди.

— Мана, шаҳарчамизнинг кўрки — 450 оила учун ётоқхона. Ёш ўзбек офицерлари, лейтенантлари дарс берадилар. Улар тажриба тўплаб, камолга етгач, Академияга ўқишга юборамиз. Энди ўзимизда Қуролли кучлар Академияси очилди. Бу етти ухлаб тушимизга кирмаган бир бахт-ку. Биз Москвада таълим олганмиз. Уч фарзандим уч шаҳарда дунёга келган, — дейди Баҳодир Бердиевич. — 350 ўринли мактаб бор. 300 бола қатнайдиган боғча ишлаяпти. Мана бу ниҳолларни қаламча қилиб ўтказганмиз. Икки мингта. Янаги йили, худо хоҳласа 100 минг туп ниҳол қаламча қилиб экамиз.

Ён атроф эса янтоқзор, исриқзорлар.

Аскарлар «Оқ қалампир» деворий газета чиқаришибди.

— Энг катта ютуғимиз: қочоқликни йўқотдик. Нима дарди бўлса, очиқчасига тинглаб, кўнглига қарасанг, бу йигитлар жуда ориятли!

Аскарлар ўртасида бир пайтлар бўлган безорилик, зўравонликка барҳам бердик. Барчаси ижодкор, талантли инсонлар. Ўз ансамблимиз ҳам бор. Жамғармангиз орқали чолғу асбобларидан ёрдам беролсангизлар, буларни сайратиб юборардим.

—Аста-аста қад ростладик. Энг катта ишимиз...

—Ҳарбий атамалар, шавқиялар, хитоблар, йўл қўшиқларини атамақўм, тилшунослар тезроқ давлат тилида тайёрлаб беришлари керак, демоқчисиз-да, — дейман.

— Булар ўта масъул ишлар, вазминлик билан амалга ошириш керак, — ўйчанлик билан таъкидлайди полковник...

Мароқли қўшиқлар, шеърлар шаҳарчанинг кичкина фуқаролари — болакайларга ҳам ёқиб кетди. Олмахон опанинг шиддатли, дилни сел қилгувчи ашулаларига Ойхон Ёқубова, Раъно Адбураҳмонова ва Саида момонинг лапар, терма, ўланлари уланди. Аскар шижоати ҳақида шеърлар ўқилди. Ўзбекистон Миллий ва ижтимоий барқарорлик жамғармаси Истиқлол байрамига бағишлаб ўтказган бу тадбирда Жамғарма раиси ўринбосари Насибахон Усмонова аскарларга совға-саломлар топширди. Оналар ва ўғиллар дийдорлашишди. Мустақил Ватаннинг мустақил армияси ҳаётига шарқона донишмандлик, бағрикенглик, билимдонлик, ички интизом, маданият ва ҳарбий салоҳият каби фазилатлар хос бўлабошлаганидан қувондик.

Йигитлик бурчини ўташаётган фарзандларимиз чиниқиб, тобланиб, Ватанга ҳам посбон, ҳам боғбон бўлибдилар. Элнинг таянчи, миллатнинг суянчи бўлиб камолга етсалар, юртнинг бахти. Ҳарбий хизмат улар учун маҳорат мактаби, ҳаёт имтиҳони, шарафли бурчга айланмоқда. Шарқ файласуфларидан бири айтган экан: давлатнинг уч асосий шарти бор: кучли мудофаа қудрати, фуқароларнинг ишончи, юртдаги маъмурчилик. Ана шу уч асос халқимизнинг ўз қўли, ақлу фаросати, фарзандларимизнинг буюк салоҳияти билан барпо қилинаётир.

Шаҳарчадан чиқарканмиз, оқшом қуюқлашади. Боболар хобгоҳида уйқулари тинч. Уларнинг тушларини ваҳшатли дупурлар бузолмайди. Чексиз барханлар, саржин-саржин қум бурмаларини фаррошдай супуриб шамол вариллаб ётади. Барибир уларда ҳам ҳаётнинг ўзига хос бир ҳузур-ҳаловати бор.

Ҳар лаҳза даъватга шай аскарлар қуш уйқусида сергак ухлайдилар. «Аскари ухламаган халқ — хотиржам ухлайди», — деган ҳикмат эсимга тушади.

Тайёранинг тикка, баланд зинасидан кўтариламиз. Ҳаво қуши, ғилдиракларини қўлтиғи тагига йиғиб, оҳиста самода «сузади». Турли гиёҳлар, хушбўй кўкатларнинг ифорига қоришиқ шабада қанотларида залворли садо янграйди: «Гурссо-гурс. Гурссо-гурс!» Улкан тайёранинг қулоқни том битиргувчи шовқини ҳам чекинади: «Фи-до-йи. Фи-до-йи». Тонгдан шомгача босиб ўтилган йўл чарчоғи сезилмайди: юртимизнинг ёшлиги, қудратини кўриб юрак дарёдай оқди.

Ойдин ҲОЖИЕВА,
Ўзбекистон Миллий ва ижтимоий барқарорлик жамғармаси раиси

> Ҳарбий куч давлатимизнинг истиқлоли ва ҳудудий яхлитлигини таъминлашнинг асосий жиҳатларидан бири бўлиб қолаверади. Шу сабабли биз чинакам ватанпарварлар, ўз ишининг юқори малакали матахассисларидан иборат профессионал армия барпо этиш йўлидан дадил бормоқдамиз.
>
> Ислом КАРИМОВ
>
> (Ўзбекистон Қуролли Кучлари Академиясини очиш маросимида сўзлаган нутқидан).

Сувнинг баҳраси бошқача-да....

Ўзбекчилик нима?

Боши биринчи бетда

Дунёқараш, мафкура киши билан бирга туғилмайди. У шаклланади, тарбияланади. Албатта ижтимоий-маънавий воқелик, оиладаги муҳит таъсири остида. Дунёқараш ижтимоий мавқенинг юзага келишида катта омилдир. Шу билан бирга ижтимоий мавқенинг ҳам дунёқараш ўзгаришидаги рўли катта. Шу маънода ҳаётимизда мавжуд бир «анъана» эътиборга молик. «Совет» даврида отаси камбағаллар кўп эди (агар ҳамма шундай бўлмаса), бугун нимагадир улар бойларнинг авлодлари бўлганликларини таъкидлашга уринадилар. Билмадик, бошқа «собиқ республикалар»да бу борада аҳвол қандай, лекин ҳар ҳолда бу ўзбекчиликка, нари борса туркчиликка хос ҳодиса бўлса керак. Демак ўзбекчиликнинг ижтимоий тузум ўзгариб боришига ҳам боғлиқлиги бор экан. Аммо иккинчи томондан, агар мустақилликкача бўлган ижтимоий тузум билан бугунгисини таққослайдиган бўлсак, кенг кўламда яққол, бир зумлик, кескин ўзгаришни кузатиш қийин. Бу табиий ҳолат. Зеро биз тараққиётнинг эволюцион йўлини танладик. Шу ўринда дарҳол бир савол туғилади: инқилобий шароитдаги ўзбекчилик қандай ва нималарда намоён бўлган? Бу саволга жавоб топиш учун биз албатта 1917 йил «Октябр инқилоби» билан боғлиқ замонага қайтишимиз турган гап. Зеро ўзбеклар тарихида рўй берган илк ва ишонамизки сўнгги инқилобий ўзгаришлар худди ўшанга тақалади.

Бу инқилоб биз учун марказдан, яъни юқоридан бошланганди. Пировардида у яна ўша юқори-марказнинг манфаати доирасида қарор топди. У вақтдаги сиёсий-географик кенглик учун бу табиий ҳол эди. Яъни империя марказидан бошланган ҳар қандай ижтимоий-сиёсий жараён унинг манфаати йўриғида бўлиши шубҳа уйғотмаслиги керак эди. Аммо «инқилобий жараён»га аралашган ўзбеклар буни англаб етмадилар. Англаганларида эса кеч бўлганди. (Умуман олганда, «кечикиш» ўзбекчиликда бор). 1923 йили июн ойида Москвада ўтказилган катта йиғилишда Ф. Хўжаев ва А. Икромов «илгариги чор Туркистони билан совет Туркистони ўртасида мутлақо ҳеч қандай фарқ йўқ. Пролетар инқилобидан сўнг Туркистон чоризм даврида қандай бўлса шундайлигича ўз аҳволида қолди» мазмунидаги фикр билан чиқадилар. Бу кеч қилинган фикр эди. Бу фикр эгаларининг яна бир хатолари кўзга ташланмай қолмайди. Чор Туркистони билан совет Туркистони ўртасида катта фарқ бор эди. Бу энг аввало ижтимоий тузум асослари билан белгиланарди. Иккинчидан, Туркистон буйсундирилишида асосий рўлни метрополия кучлари ўйнаган бўлса, советлаштиришда маҳаллий кучларнинг мавқейи сезиларли бўлгани аниқ. Чунончи Бухоро амирлиги, Хоразмни советлаштиришни эслайлик. Шу маънода ўзбекчиликнинг номаълум томонларини билиш илинжида бир савол туғилади: нима учун бир йилгина бурун — 1916 йилда бош кўтарган умум Туркистон кейинги совет йилларида минглаб йилги ҳар соҳада йиғиб-тергани ва сақлаганининг нобуд ва талон этилишига бефарқ қараб туролди? «Биргина» фронт орти ишларига олиб кетилиш ҳавфидан қўзғолонга қўл урган бебош халқ кейинги етмиш йил давомида тек туриб беролди? Булар ҳақда ўйлаб хотирга XVII аср тарихчисининг қуйидаги баёни тушади: «Мовароуннаҳр аҳли ғарибга дўст, мурувват соҳиби, фазлу камолат эгаси, қаноатли, қувноқ шижоатли ва ботирдир. Подшоҳ ва ҳокимлари нечоғлиқ золим бўлмасинлар, уларни қарғамайдилар, уларга қарши исён туғини кўтармайдилар. Аммо уларда шундай фазилат борки, четдан келадиган зулм ва бедодликка чидаб туролмайдилар». Илк бор ушбу сатрлар билан танишганимизда, уларнинг сўнггиси борасида тарихчи хато қилган бўлса керак, деб ўйлагандик. Зеро ўша пайтларда «ўзбеклар иши» авжига чиққан ва унинг амалий ифодаси фикримизга далил бўла оларди. Бугунги кунга келиб, ўзбекчиликнинг турли шарт-шароитдаги аҳволини кўриб, озми-кўпми унинг узоқ тарихий йўлидан бохабар бўлган ҳолда, айта оламизки, тарихчи назарда тутган золимлик бу аслида ўздан чиққан нодонликдир. Бу нодонликка қарши халқ чидаб бериши мумкин. Бир шарти билан: агар у ўзиники бўлса. Исбот учун 80-йиллар ўрталарини эслаш, кифоя.

Ўзбекчиликнинг бу томонини тушунса бўлади. Чунки бизда катталарга, оила ва ишбошига ҳурмат табиийликка айланиб кетган. Ўзбек ҳатто ўзининг энг азизини ҳам унга ишониб топшириши мумкин. Бунга яққол далил ўрнида 1991 йилдаги икки тадбирни эслаш кифоя. Баҳорда «ҳа» деган омма, кузга бориб худди шу масала бўйича «йўқ» деди. Албатта бу ерда биз «иттифоқ» масаласини назарда тутмоқдамиз. Бир қараганда таажжубли кўринадиган ва баъзиларга ҳозирга қадар ҳам эрмак бўлаётган бу ҳолатнинг ўз қонунияти бор. Бизнинг халқ раҳбар кучга ўз тақдирини ишониб топшира олади. Мазкур мисол нуқтайи назаридан олганда, ўшанда раҳбар куч ишончни оқлай олди (Зеро, бизнингча, баҳордаги «ҳа» кейинги «йўқ» учун амалга оширилган тактик қадам эди, холос).

Шу ерда биз яна бир савол орқали ўзбекчилик учун ниҳоятда муҳим бўлган бошқа бир мавзуга кўчамиз. Агар 1991 йилда раҳбар куч ишончни оқлай оладиган даражада бўлмаганда, нима бўларди? Демак кейинги мавзу-ўзбекчиликдаги раҳбар куч. Агар шу нуқтайи назардан узоқ тарихий йўлимизга боқилса бир ҳақиқат маълум бўлиши аниқ: тарихимизнинг буюк босқичлари буюк сиёсатчиларимиз номи билан боғлиқ. Масалан, сўнгги минг йилликда Амир Темур, Абдуллахон, Исмоил Сомоний... Умуман раҳбарликнинг жамият ҳаётидаги рўлини янада яққолроқ англаш учун ўз замонамизнинг «совет» босқичидаги 80-йилларини эслаш кифоя. Агар сўнгги уч «республика раҳбарияти» фаолияти орқали фикр юритилиб ва бунда мезон ўрнида «ўзбеклар иши»га муносабат олинса, улардан биринчиси шу «иш»ни бошлаб берди, иккинчиси авжига чиқарди, учинчиси эса бундай «иш» сохта эканлиги ва унинг тагида империявий, ўзбекка зид манфаатлар ётганини кўрсатиб бериш учун ўзида шижоат топа олди. Лекин халқ доим ҳам шу учинчисини кута олмайди. Аниқроғи унгача етиб боролмаслиги мумкин. Агар халқ фақат тақдирга, омадга ишонибгина яшашга ўрганса ё ўргатилса шундай бўлиши ҳам аниқ. Таъбир жоиз бўлса тузумнинг бунга кўп ҳам дахли йўқ: диктатурами, автократиями, демократиями, барибир. Зеро буларнинг бари жамиятнинг (бошқарилув мазмундаги) ўз тақдирини ўзи белгилашидаги воситалардир, холос. Гап бу ерда ана шу воситаларнинг бор-йўқлиги ё бўлмаса яхши-ёмонлигида эмас. Энг муҳими, олинган натижадан яна ўша жамиятга тегадиган сифатий нафда. Демак гап яна ўша халқда, ўзбекчиликда қолган. Мазкур фикрларнинг ўзбекчиликка қандай алоқаси бор, қабилида шубҳа билдирилиши мумкин. Агар ўзбекчиликни бошданоқ ишора берилган қандайдир бир этнографий тушунча сифатида қабул этилса, шубҳа ўринли бўлади. Лекин таъкидланганидек, ўзбекчилик воқелик ва дунёқараш билан боғланар экан, воқелик эса бошқарилар ва бунда дунёқараш ё дунёқарашларнинг ўрни катта экан, демак бошқариш, раҳбарлик омили ўзбекчиликдаги энг муҳим бўғинлардан бири бўлиб қолиши ва шундай бўлиб келганлиги кишида гумонга ўрин қолдирмаслиги лозим.

Афтидан бу ҳақда биз тилга олган тарихчи ҳам ўйлаган. Шунинг учун ҳам бўлса керак, у шундай давом этади: «Бу диёр аҳли ўз ўлкасини тамом мамлакатлардан ҳар жиҳатдан афзал деб билади ва бу борада бир мунча муболағага ҳам йўл қўяди. Вахоланки ўзлари кўп ҳолларда арзимас келишмовчиликни жангу жадалга айлантириб юборадилар».

Ҳақиқатан ҳам, қаранг. Мустақилликни биз 130 йил кутдик. Бу давр ичида нималар юз бермади?

Тарихчининг ўз имкониятларимизга баъзан ортиқча бино қўйишимиз борасидаги фикрини исботловчи қуйидаги масалага ўтайлик. Миллий мафкура масаласи илк бор расман ва катта эҳтиёж билан кўтарилган Президент ва зиёлилар учрашувини эслайлик. Ўшанда масала қуйидаги тарзда қўйилганди. Президент: «80-йиллар охирларида пахта яккаҳокимлигини тугатиш турли бойликларимизни ўзимизда қолдириш, миллий қадриятларни тиклаш, ўзбек тилига давлат мақоми бериш, динга муносабат, иқтисодий ва сўнг эса сиёсий мустақиллик борасида гаплар, талаблар бўлганди. Бугунга келиб биз буларнинг деярли барчасига эришдик. Пахта майдони умумий экин майдонининг 64 фоизини ташкил этиши керак, деб талаб қилинганди. Биз бугун 57 фоизга туширдик... Хўш, бугунги мустақиллик шароитида миллий мафкурамиз, миллий истиқлол мафкураси қандай бўлиши керак... Агар шунчалик бўлса, керак бўлса қўпол қилиб айтганда, уни ишлаб чиқиш керак...»

Шундан сўнг бутун мамлакат миллий мафкура устида фикрлади. Йиғинлар ўтказилди, мақолалар, кўрсатувлар, эшиттиришлар тайёрланди.

Хуллас, ҳамма бир саволга жавоб қидирди: миллий мафкура қандай бўлиши керак?

Шу ўринда миллий мафкура юзасидан Президент билдирган асосий фикрга тўхталиб ўтмоқчимиз. Яъни 80-йиллар охирларида ўзбек халқининг зиёлилари кун тартибига қўйган «пахта яккаҳокимлиги»дан «миллий тил»гача бўлган талабларнинг барчаси ўзбек миллатининг ўша вақтдаги мафкурасининг намоён бўлиши эди. Яъни мафкура бор ё йўқ бўлмайди. Халқ бор экан, у албатта бўлади. Чунки халқ фикрлайди. Гап бу ерда бу фикрлашнинг тўғри ё нотўғрилигида эмас. Унинг, яъни фикрнинг, мафкуранинг борлигида. Шу маънода 80-йиллар охиридаги воқелик тарихга айланиши билан уни акс эттирган мафкура ҳам ўтмишга айланганди. Ва бу ҳақиқат Президентга эндиги, мустақилликка эришилгандан сўнг янги мафкура қандай бўлиши кераклиги хусусидаги саволни кўндаланг қўйиш имконини берганди. Зеро, у вақтлар мустақиллигимизни сиёсий жиҳатдан янада мустаҳкамлаш йўлида зарур ички ва ташқи тадбирларни амалга оширишдан сўнг энди ўзбекнинг эртаси қандай бўлади? — саволига тўлақонли жавоб берилиши керак бўлган вақтлар эди. Бу саволга мустақилликнинг дастлабки йилларидаёқ жавоб бермасдан туриб эртанинг пойдеворини қуриб бўлмасди. Жавобни эса халқнинг ўзи, ўз фикри ва мафкураси, ўзбекчилиги орқали бериши лозим эди. Мақсад аниқ-равшан эди: халқнинг истиқлолдан сўнг рўй берган ва бераётган сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, маданий, маънавий соҳалар жараёнида ҳақиқий фикрларни юзага олиб чиқиш ва уларни биз амалга оширмоқчи бўлган вазифалар билан нечоғлик мос тушиш-тушмаслигини аниқлаш эди. Энг муҳими, ўша вазифаларни, хусусан, буюк давлат барпо этиш ишини фақат халқнинг ўз қўли ва тафаккури билангина рўёбга чиқариш мумкинлиги масаласини оммалаштиришдан иборат эди.

Демак, агар биз ўзбекчиликка берилиб, тарихий, маданий, табиий ва ҳоказо ва ҳоказо бойликларимизга ортиқча бино қўйиб, улардан амалий наф олиш йўлларини қидирмас, масъулиятни бўйнимизга олиб, умумла ҳаракат ва тафаккур этмас эканмиз, жўр бўлиб Фарғоний, Беруний, Ибн Сино, Улуғбек, Навоий... деган билан оғзимиз чучиб қолмайди. Давлатимизни тер тўкиб буюклик мавқеига кўтара олсаккина замонавий берунийлар, улуғбеклар силсиласи юзага келиши муқаррар.

Қодирий, Чўлпон, Фитрат, Усмон Носир номларини тилга олиш — юзаки ифтихор билан чекланиб қолмайлик. Номлар билан бирга уларнинг ўлмас ғоялари, ишлари эътиқодимизга, амалимизга айлансин.

Демак, ўзбекчилик аслида миллий мафкура билан боғлиқдир. Аниқроғи миллий мафкура бирламчи, ўзбекчилик эса унинг сифатларидан биридир.

Азамат ЗИЁ

ХАЙРЛИ ОҚШОМЛАР

«Пахтакор» тумани марказидаги Улуғбек номидаги истироҳат боғида уч йилдан бери ёз ойларининг ҳар шанбасида ўтказилаётган бу маданий-маърифий тадбир анъанага айланиб қолди. Шу ҳақда туман ҳокимининг муовини Нусрат Пардаев билан суҳбатлашдик.

— Мақсадимиз, туманда халқ ижодиёти ва бадиий ҳаваскорликни ривожлантириш, халқимиз орасидан етишиб чиқаётган ёш шоирлар, мусаввиру бастакорлар, қўшиқчию раққосалар, қизиқчилар, бадиий сўз усталари, қўли гул ҳунармандлар, моҳир уй бекаларини элга танитишдан иборат.

Бундан ташқари, оммавий, маданий-маърифий тадбирларни бир тизимга жамлаш орқали истеъдодларнинг фаолиятини рағбатлантириш, уларнинг ўқиш ва ишларига ҳам моддий, ҳам маънавий ёрдам беришдир. Бунинг тарбиявий аҳамияти ҳам катта. Кўрик-танловлар, беллашувлар, турли саҳна кўринишлари, уй бекаларига фойдали маслаҳатлар, аждодлар ўгитларини тарғиб қилиш айниқса ёшлар ўртасида миллий қадриятларимиз, анъаналаримизга ҳурмат-эътибор, муҳаббат уйғотади, уларни мустақил фикрлашга ўргатади, дунёқарашини кенгайтиради. Шу боис ҳозир туманда турли жиноятлар, безориликлар кескин камайган.

— «Шанба оқшомлари» дастурини ким тузади, у бирон-бир тарихий санага бағишланадими, ёки...

— Туман ҳокимининг қарорига асосан «Шанба оқшомлари» дастури маданият, халқ таълими бўлими, хотин-қизлар қўмитаси, ёшлар иттифоқи туман бўлими каби жамоат ташкилотлари фаоллари томонидан ҳар бир шанба учун алоҳида мазмунда, бири бошқасига ўхшамаган тадбир сифатида ўтказиб келиняпти. Дастур савиясини баҳолаш учун олти кишидан иборат ҳакамлар ҳайъати иш олиб боради. Мустақиллик байрами арафасида тадбирларга якун ясалиб, ғолиблар тақдирланди.

«Шанба оқшомлари»мизга пойтахтдан, қўшни вилоятлардан ҳам ижодкорларни таклиф этамиз. Севимли ёзувчиларимиздан Одил Ёқубов, Саид Аҳмад, Ўткир Ҳошимов, Нормурод Нарзуллаевлар ҳам меҳмонимиз бўлиб «Шанба оқшомлари»га файз киритишди. «Шарқ юлдузи» журнали ва «Туркистон» газетаси ижодий жамоасининг муштарий билан учрашуви ҳам шу ерда бўлди. Бу ерда «Мўтти» театри ҳам ўз санъатини кўз-кўз қилди.

Дастурларимизда «Зиё», «Қувноқ ва зукколар», «Нафосат», «Иқбол», «Даврага кел, дугонажон», «Ўйла, изла, топ» мавзуларида беллашувлар ҳамда ҳар йилнинг энг яхши ўқитувчиси, ҳамшираси, уй бекаси, ижодкорини белгилаб берадиган кўриклар самарали бўлмоқда. Республика Маданият вазирлиги тавсияси билан туманимизда ашула ва рақс дасталарининг мусиқа раҳбарлари, маданият уйи клуб ишлари йўриқчиларининг ҳудудий маданий-услубий семинар кенгаши ўтказилди. Унда қатнашган Сирдарё, Самарқанд, Жиззах вилоят маданият ходимлари Пахтакор туманида ўтказилаётган «Шанба оқшомлари» дастури ижодкорлари иши билан яқиндан танишиб, юксак баҳо бердилар.

— Шу азиз айтган маданий-оммавий тадбирларни ким ташкил этган, унинг ижодкорлари, ҳомийлари ҳақида икки оғиз сўзласангиз?

— Унинг ташаббускори туман ҳокими Ўктам Олимов бўлди. Дастурнинг ижодкорларига келсак, сценарий муаллифлари — туман маданият бўлими мудири Ҳамид Абдуллаев, марказлашган маданият уйи директори Турсуной Аҳмедова, услубиятчи Раъно Расулова ва яна бир неча ижодкорлардир. Боя айтганингиздек, ҳомийсиз бирон тадбирни ўтказиб бўлмайди. Унинг ҳомийси асосан туман ҳокимлиги, унинг маданий, молиявий, мафкуравий бўлимларидир. Жумладан, «Шанба оқшомлари» ўтказиладиган кунда матлубот жамияти, ишчилар таъминоти каби ҳиссадорлик жамиятлари озиқ-овқат, қишлоқ хўжалик ва саноат маҳсулотлари савдо растасини ташкил этмоқдалар.

— Бу йилги «Шанба оқшомлари» ғолибларидан кимларни муборакбод этамиз?

— «Қувноқлар ва зукколар» бўйича боғча тарбиячиси Ҳулкара Санақулова, «Балли, йигитлар» ғолиби Ал-Хоразмий номидаги 13-мактаб ўқувчиси Бадалов Соҳибжонларни кўрсатиш мумкин. Жамоалар орасида эса «Абдужабборов» ҳиссадорлик уюшмаси, маданият уйи қошидаги «Турон» болалар этнографик дастаси кўзга ташланиб турибди. Шахсий биринчиликни Усмон Носир номидаги мактаб ўқувчиси Фаридахон Иброҳимова билан Толибжон Содиқов номидаги санъат мактабининг ўқувчиси Дилбархон Султонова эгаллашди.

Ҳ. НАБИРАЕВ,
К. РИХСИЕВ

Таниқли шифокор олим, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, Россия Тиббиёт фанлари академиясининг мухбир аъзоси, Оврупа қалқонсимон безни тадқиқ қилиш Уюшмаси аъзоси, Халқаро Ахборотлаштириш академиясининг академиги, Москва эндокринология институтининг профессори Ражаббек Исломбеков 1925 йилда Тошкент вилоятининг Қовунчи туманидаги Қонқус қишлоғида туғилиб ўсган. Ҳурматли олимимиз «Таҳликали замонлар» деб номланган эсдаликлар китобини ёзиб тугатди. Эсдаликлар китобидан берилаётган ушбу парчада Қовунчи (ҳозирги Янгийўл) туманидаги қулоқлаштириш давридаги воқеалар қаламга олинади.

Ражаббек ИСЛОМБЕКОВ

ТАҲЛИКАЛИ ЗАМОНЛАР

СУРГУН

Отамнинг ҳикоя қилишича, бобом Исломбек мингбоши бадавлат одам бўлган экан. Унинг Қонқусда катта ерлари, кўрғони бўлган. Қариб, қазоси яқинлашгач, ерларини ўғилларига тақсимлаб бериб, уларга ҳалол, виждонан меҳнат қилиб яшашни васият қилади. Фарзандлар ота васиятини бажо келтиришади.

Отам Қоплонбек рус-тузем мактабини, кейин Тошкентдаги эркаклар гимназиясини битирган, хат-саводли, билимдон одам эди. Шунинг учун бўлса керак, Совет ҳукуматининг пировард мақсади бадавлат кишиларни йўқ қилиш эканлигини олдиндан сезиб, йигирманчи йилларнинг бошида амалга оширилган биринчи ер ислоҳотидаёқ ер-сувларнинг асосий қисмини давлатга ихтиёрий равишда топшириб, «йўқсил» бўлиб олиб, янги ҳукумат идораларига ишга кирган эди.

Мен эсимни таний бошлаган пайтларда отам Қовунчи туман милицияси бошлиғи бўлиб ишлар, иши кўплигидан уйга икки-уч кунда бир келар эди.

Турмушимиз ёмон эмасди. Тўртта сигиримиз, отимиз, қуйруғи нақ бир пуд келадиган ҳисори қўйларимиз бўларди. Қўйларни ёз, куз бўйи боқиб, энг семизларидан икки-учтасини биринчи қор ёққанидан кейин отам Маҳмуд қассобни чақириб келиб, сўйдирарди. Маҳмуд қассоб гўштларни бурдалаб, зира қўшиб тузлашга уста эди. Тез ейиладиган гўштни алоҳида идишга, сур қилиб олиб қўйиладиган гўштни алоҳида идишга тузларди.

Омборнинг салқин жойидаги катта хумлар эритилган оқ ёғ, сариқ ёқларга тўла бўларди. Қишда ейиладиган ёнғоқ, туршак, жийда, қовун қоқилар қутиларда сақланарди.

Узун қиш кечалари оила аъзолари саксовул чўғи солинган сандал атрофига тўпланардик. Сандал устида илгакли сим билан шифтга осиб қўйиладиган қирқинчи чироқ ёниб турарди. Кечки таомдан сўнг онам сандал устидаги гирдим патнисга қуруқ мевалардан олиб келиб қўярди. Биз шулардан еб, алламаҳалгача гурунглашиб ўтирар эдик. Онам кўп халқ эртакларини билар эдилар...

Уйда кечқурун отам бўлганида даврага алоҳида файз кирар эди. Дадам билан суҳбатлашгани қўни-қўшнилар ҳам чиқиб туришарди. Улар ўзлари билан бир ҳовуч бодомми, каллак қандми ёки пиширилган қазими, хуллас, ҳар ким топганини олиб чиқиб, дастурхонга қўйишарди. Даврадагилар орасида бизга ён қўшни бўлиб яшайдиган Ниёзалибек амаким ҳам бўларди.

Қишлоқда биринчи детекторли радиоприёмник бизнинг уйимизда пайдо бўлган. Қўшниларимиз ўзларича «Ажаб овоз» деб ном қўйиб олган шу радиоприёмникни тинглаб, дунёнинг пасти-баландидан гаплашиб ўтиришни яхши кўришарди. Радионинг антеннаси томдан туширилиб, дераза дарчаси орқали қора қутисимон аппаратга уланган эди.

Дадам радиоприёмник қулоғини бураса, наушникдан сухандоннинг янгроқ овози эшитиларди. Наушникда ўзбекча, қозоқча, тожикча куйлар янграганда эса даврадагилар қувончининг чеки бўлмас эди. Баъзан наушникдаги овоз пасайиб кетганида, уни навбатма-навбат қулоқларига тутиб эшитишарди.

— Қоплонбек ака, бу қандай мўъжиза-а?! Хонанда ашулани Тошкентда уйда ўтириб куйласа-да, уни биз қишлоқда ўтириб эшитсак! Ё қудратингдан айланай, парвардигор!

Дадам даврадагиларга ўзи билганича радиоприёникнинг тузилишини изоҳлар, детекторлар ва радио тўлқинлар ҳақида тушунча берарди.

— Сизлар тўққиз чақирим наридаги Тошкентдан таралаётган овозни эшитиб турибсизлар. Ҳозир овози баланд радиоприёмниклар чиққан, уларни эшитиш учун қулоққа наушник тутишнинг ҳожати йўқ, улардан бошқа шаҳар ва мамлакатлардаги куй ва қўшиқларни ҳам эшитиш мумкин.

— Ёпирай-а!!!

Суҳбатга отам ёнида ўтирган дўсти Умарбойвачча қўшиларди:

— Навоийнинг «Фарҳод ва Ширин» достонида Чин эли шаҳзодаси Фарҳод ойнаи жаҳонда гўзал канизак Ширинни кўриб, унга ошиқу беқарор бўлиб ҳушидан кетади. Ўзига келгач, Шириннинг юрти Арманистонга йўл олади. Ҳозир илм кучи билан қишлоқда ўтириб, Тошкентдан янграган қўшиқни тинглаяпмиз. Ажабмаски, вақти-соати келиб, мана шундай қутидан одамнинг сиймоси ҳам кўринса. Бу фикримга нима дейсиз, мулла Қоплонбек?

— Бўлиши мумкин. Ахир, Аллоҳ инсонга тан, жон ато этганда, ақл-фаросат ҳам берган. У бу ақлини оламни имкони борича яхшироқ тушуниб, ўз турмушини гўзал қилиш учун ишлатиши керак. Ажабмаски, радиоприёмникни, аэропланни, автомобилни яратган одамзот, эски китоблардаги ойнаи жаҳонни ҳам яратса.

Радиодан қишлоқ хўжалигини жамоалаштириш ҳақидаги хабарлар тез-тез бериладиган бўлиб қолди. Қишлоқда яшайдиган ҳар бир меҳнаткашга дахли бўлган бу янгиликни ҳар ким ҳар хил талқин қила бошлади. Бу ишга қарши бўлганлар колхозда ҳамма нарса умумий бўлади, ҳамма бирга ишлаб, умумий қозонда овқатланиб, катта кўрпа остида бирга ётармиш, деб қўрқитишарди. Шўро фаоллари эса, ундай эмас, колхоз меҳнаткаш деҳқонлар ҳаётини яхшилайди, дейишарди.

Дадам бир кун Пскентда, Попда, Чустда колхоз тарафдорлари билан унга қарши кишилар ўртасида оммавий муштлашлар бўлибди, одамлар ўлиб, айбдорлар қамалибди, деган гапни топиб келдилар. Кейин қишлоқда колхоз бўлишни хоҳламайдиганларнинг ҳаммаси ҳибсга олиниб, Сибирга сургун қилинармиш, деган гап ўрмалаб қолди.

Қўшнилар дадамнинг олдига чиқиб, шу гап рост ёки ёлғонлигини сўрашганда:

— Бу ҳақда аниқ бир нарса айтолмайман, — дедилар.

— Колхоз тузишдан муддао ҳаммани бой қилишми ёки камбағал қилишми?

— Янги тузумда, бой ҳам, камбағал ҳам бўлмайди. Ҳамма баравар бўлади. Ленин белгилаб берган, Сталин амалга ошираётган йўл ана шундай.

—Ҳеч замонда беш қўлни баравар қилиб бўларканми?.. Ҳамма бир далада ишласа, олган ҳосилини бир хирмонга уюб, баравар ҳақ олса, Қулаҳмад сингариларга худо берар экан-да.

— Эҳтимол, бундай одамларга таъсир кўрсатиш чорасини топишар.

Қулаҳмад Қонқусда ўзининг ишёқмаслиги билан танилган, умри ит, хўроз уриштириш билан ўтадиган одам эди. 1927 йилдаги ер ислоҳоти пайтида янги ҳукумат унинг бошини силаб, уч гектар ер берганда, «менинг кетмон чопишга вақтим йўқ», деб ердан ихтиёрий равишда воз кечган экан.

Орадан беш-олти кун ўтгач, отам ишдан келиб, ҳовлимиздан ўтадиган ариқда юз-қўлларини ювиб турганларида эшигимиз олдига извош келиб тўхтади. Ундан икки милиционер тушиб, ҳовлимизга тўғри кириб келишди:

— Қоплонбек ака, сизни шошилинч Тошкентга чақиришаяпти. Ҳозироқ борарқансиз.

— Нима бўлди, тинчликми?!

— Ҳеч гапдан хабаримиз йўқ.

Отам милиционерлар билан бирга чиқиб кетиб, алламаҳалда қайтиб келдилар. Эрталаб онамга:

— Турбатда колхоз бўлишни истамаётган деҳқонлар ғалаён кўтариб, милиция бошлиғини ўлдиришибди, идораларга ўт қўйишибди. Мени ўша ерга милиция бошлиғи қилиб жўнатишаяпти, — дедилар.

— Биз сизсиз қандай яшаймиз?

— Тез-тез келиб туришга ҳаракат қиламан. Ниёзалибекка ҳам тайинлайман, сизлардан хабар олиб туради.

Отам билан эшик олдида хайрлашдик. У ичига бир сидра уст-бош солинган тахта жомадонни извошга қўйгач, биз фарзандларини бир-бир қучиб хайрлашди. Онам кўзига ёш олди. Қурбонбек акам, синглим Санталатхон ва мен онам атрофида уймалашиб, извош ортидан у қишлоқ йўлида кўринмай қолгунча қараб турдик.

Биз шунда отам билан тезда кўришамиз, деб умид қилган эдик. Лекин ундай бўлмади. Отам Турбатда кўп ишламади. Уни уйига келиб, болалари билан хайрлашишга ҳам имкон бермай, Украинага сургун қилинган, у ерда пахта етиштириши керак бўлган ўзбек қулоқларига бошлиқ қилиб юборишди.

Бир кун эрталаб уйимизга Умарбойваччанинг хотини Меҳри хола йиғлаб кириб келди.

— Умаржон акангизнинг бепарволиги қурсин-а! — деди у тиззасини муштлаб, йиғлаб. — Ошнаси Маҳмуд қассоб икки марта кириб огоҳлантирди-я: «Уйингизда қўлга илинадиган нарсаларингиз бўлса яширинг! Иложи бўлса, ўзингиз Тожикистондаги қариндошларингизнинг олдига қочинг, ер ислоҳотигача тўқ яшаган, тегирмони, жувози бўлган, ерига одам ёллаб ишлатганларни ҳаммасининг мол-мулкини мусодара қилиб, ўзини муштумзўр сифатида Сибирга сургун қилармиш», — деди. Умаржон акангиз парвойига келтирмади: «Худо пешонамга нимани ёзган бўлса, шуни кўраман!» деди. Кечаси шўро кенгаши раиси тўртта милиционер, терговчи билан келиб, уйдаги қўлга илинадиган нарсаларни, ҳатто бир қути чойим бор эди, ўшаниям хатлаб, Умаржон акангизни ҳайдаб чиқиб кетишди.

—Қаёққа олиб кетди? — деди онам.

—Билмадим, районга олиб кетгандир-да...

— Ҳеч нарсани яшириб улгурмаганмидингиз?

— Йўқ... Фақат озгина йиққан пулимиз бор эди. Ваҳима гаплар пайдо бўлганидан бери шу пулни қийиққа тугиб, ёстиғим остига қўйиб ётардим. Кечаси айвонда ётгандик. Бемаҳал эшик тақиллагач, ёстиқ остидаги пулни олиб ҳовли этагидаги қулупнайпоянинг орасига отдим... Лекин у пул ҳам йўқ. Қулупнайпояни икки соат қидириб тополмадим...

— У қаёққа йўқолади?

— Ҳайронман... Уйда болалар йўқ эди, Қурбонбек бизнинг уйга чиқиб, қулупнайпояни бир қараб берсин, у ёш, кўзи ўткир...

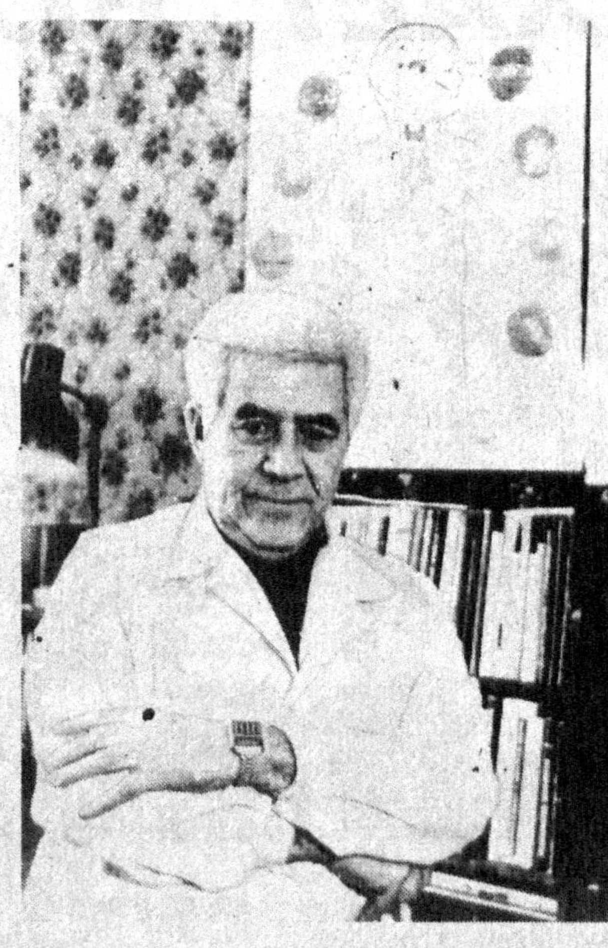

Қурбонбек акам Меҳри хола билан бирга чиқиб кетди. Орадан икки соатча ўтгач, иржайиб қайтиб келдилар.

— Ҳа, нима бўлди, пул топилдими? — деб сўрадилар ойим.

— Топилди, суюнчисига Меҳри холам менга беш сўм бердилар.

Қурбонбек акамнинг ойимга кулиб ҳикоя қилишича, улар ҳовли этагидаги бурган ва ғумаклар ўсган қулупнайпояни қаричма-қарич қидириб чиқишибди, лекин қийиқдаги пулни топишолмабди. Ахийри Қурбонбек акам:

— Уф-ф, пулингиз йўқ-ку, хола, уни ростдан шу томонга ирғитганмидингиз? — деб ёнига юзланганда баланд ўсган бурганнинг учида илиниб қолган тугунга кўзи тушибди... Бу ўша пул эди. Икки соат ўт ораларини титкилаб, юқорига қарашни ўйлашмаган экан...

Икки кундан кейин Қонқусдан ўн бешга яқин деҳқон, Қовунчи тумани бўйича 600 деҳқон муштумзўр сифатида ҳибсга олинганлиги маълум бўлди. Сўнг уларнинг бир қисмини Украинага, қолганларини Сибирга жўнатишганини эшитдик.

Шундан кейин Қонқусдаги деҳқонларни жамоалаштириш бошланди. Бир ой ичида бутун қишлоқ юз фоиз жамоалаштирилди. Биринчи навбатда ўзига нисбатан тўқ бўлган, «муштумзўр» сифатида сургун қилиниш эҳтимоли бўлган кишилар аъзо бўлишди. Янги тузилган колхозга «Эркин» деб ном беришди.

Орадан маълум вақт ўтгач, газетада Сталиннинг «Ютуқлардан эсанкираш» деган мақоласи чиққанмиш, колхозга аъзо бўлиш мажбурий эмасмиш, хоҳлаганлар яккахўжалик бўлиб қолавериши мумкин эмиш, деган гап тарқалди. Бу гапга биров ишониб, биров ишонмай турган пайтда, туман марказидан извошда чарм камзул, фуражка кийган одам икки милицонер билан келиб чойхонада мажлис ўтказди.

— Қадрли ўртоқлар, сизга партиянинг қишлоқдаги сиёсатини нотўғри тушунтиришибди. Ўртоқ Сталин газетага мақола ёзиб бу йўлдаги хатоларни тушунтириб берди... Хатога йўл қўйганлар муносиб жазосини олади... Колхозга кириш мажбурий эмас, ихтиёрий. Бундан буён хоҳламаган одамни мажбурлаб колхозга аъзо қилинмайди.

— Колхоздан чиққанларнинг ерларини қайтариб беришадими?

— Беришади.

Шундан кейин чойхонада бир одам қўлига қалам-қоғоз олиб, колхозда қоламан деганларни бир қоғозга, колхоз аъзолигидан чиқаман, деганларни иккинчи қоғозга рўйхат қилди. Қишлоқ деҳқонларининг деярли ярми колхоздан чиқди. Лекин уларнинг эркин ҳаёти узоққа бормади. Яккахўжалик деҳқонларга солинадиган солиқ миқдори ошириб борилди. Сув, ўғит, меҳнат қуроллари аввал колхозга, ундан ортса яккахўжаликларга берила бошланди. Шундан кейин колхоздан чиққан деҳқонлар орадан кўп ўтмай яна унга кириш ҳақида ариза ёзишга мажбур бўлдилар.

Тайёрловчи: Алиназар ЭГАМНАЗАРОВ

Мусаввир ва тасаввур

ИШҚНИНГ СУВРАТИ

Суратлар — мусаввирнинг сўзга айлана олмаган ҳайрати, қайта ижро этолмайдиган кўнгил куйи, изҳор қилолмайдиган қайноқ муҳаббати.

Биз уларнинг ана шу дил жавҳарларидан йиғилган хазинасидан имкон қадар баҳраманд этмоқчимиз. Ўйлаймизки, ҳар бир рассом тахмонидаги энг сара «сеп»ларини бизга ёяди.

Бугун Ўзбекистон халқ рассоми, Абдулла Қодирий номидаги республика Давлат мукофоти лауреати Алишер Мирзо (Мирзаев)нинг қалб «сеп»ини томоша қиладиган, у ҳақдаги гапни тинглайдиган кун.

Мўйқалам соҳибларини асосан рассом дейишади, мусаввир сўзи ҳам кўп қўлланади, гоҳи-гоҳида тасвирчи деб ҳам қўйишади. Қандай номда аталмасин, мусаввир сўзида тасаввур бор. Тасаввурда асрор мужассам. Кишиларни ҳаяжонга солувчи мезон эса сиру синоатда.

Алишер Мирзонинг ўйланиб туриши ана шундан. У тасаввур қиляпти, Уни безовта қилаётган, оромини ўғирлаётган нарса аждодларимиз руҳи, уларнинг мустаҳкам иродаси.

Кумуш, маъсумгина, иффат ҳаёнинг ҳарир кўйлагига бурканган афифа.

Кумуш, аёлларимизга ҳамиша ўрнак бўлгувчи вафо тимсоли.

Кумуш, ёридан келган хабарга муштоқ турған чин маъшуқа.

Отабек муҳаббат дардига мубтало қалб. Унинг юрагида алангаланаётган ишқ оловининг тафтидан не-не диллар баҳра олмаган. Ҳусни хулқини тинглаб, кимлар ўзини ўнгламаган.

Кумуш ва Отабек орасидаги севги савдосининг умри узун, қулочи кенг, нафаси илиқ. Анвар ва Раънонинг ишқ достонини қаранг. Бу ҳали очилмаган, калити йўқотилган хазина тўла сандиқ. Биз фақат унинг устки қатламини кўриб ҳовлиқиб юргандекмиз.

Уларни ўқувчиларга эъзозли кўрсатмоқ умидида куйибпишган Абдулла Қодирийнинг ҳаёти заволга маҳкум. Кўзларида чексиз-чегарасиз исён, ғалаён, фиғон. Нима, одамзот ўзининг улуғ қилиб яратилганига муносиб эмасми? Улуғликнинг юки оғирми, уни одам кўтаролмайдими? Яратганнинг қандай яратганини айтиш гуноҳми? Ёхуд машҳурлик ўлимми?! Алишер Мирзонинг бутун фикри ёди, иқтидори ота-боболаримиз қолдирган меросни кўрсатишга, ундаги эзгу ниятларни қалбларга кўчиришга қаратилган.

Унинг ижоди, ютуқлари ҳақида жуда кўп гапирилган, тадқиқ қилинган. Аммо мўйқалам соҳибининг Абдулла Қодирий ижодига ёндашуви, унинг асарларига чизгилари алоҳида тўхтамга муносиб. Алишер ака улуғ ёзувчимиздан олаётгани ўзбекона рухсор, ўзбекона урф-одат, маданият. Шу боис у тинмай изланади. Унинг қидиргани, чизмоқчи бўлгани иймоннинг тасвири. Тасвир, чизилаётган одамларнинг руҳида акс этади. Руҳ — иймоннинг шарпаси.

Алишер Мирзонинг ижоди равнақ топаверсин, миллий муҳит зуҳур топган сувратлар бизнинг кимлигимизни, аждодларимизнинг кимлигини эл-оламга танитаверсин.

Баҳодир МУРОД АЛИ

САВОБНИ ШУБҲАГА ҚОРМАНГ!

Боши биринчи бетда

ниҳоят, яна ўз пайғамбарларига мурожаат этдилар: «Эй, Мусо, биз барибир иккиланаяпмиз, яна бир карра аниқлаб бер-чи, ўша сигирнинг тағин қандай сифатлари бўлсин?». Ҳазрат пайғамбар ўз қавмининг шубҳакорлигидан, беқарорлигидан оғринса-да, уларнинг хоҳишини бажо келтирди. «Эй, қавмим,— дея жавоб етказди у,—Сиз қурбонликка атаган сигир калтак емаган, қўшга қўшилмаган, сув ташимаган ва бошқа қора юмушлар бажармаган бўлсин».

Ниҳоят, яҳудийлар тинчландилар. Бироқ, ундай сифатларга эга бўлган сигирни топгунларича она сути оғизларидан келди. Устига-устак, худди шундай сигири бор кампир ҳам ҳийла пихини ёрганлардан чиқиб қолди. У сигири эвазига, унинг терисини тўлдириб тилла беришларини талаб этди. Яҳудийлар ноилож рози бўлдилар.

Ушбу ибратли воқеа Қуръони каримнинг «Бақара» («Сигир) сурасида ҳикоя қилинган. Бор-йўғи беш-олти оятда баён этилган ушбу ривоятнинг ибрати шу қадар улканки, унда нафақат Қуръонгача бир неча минг йиллар аввал ўтганларнинг, балки, бугунги юксак цивилизация замонида яшаётган инсонларнинг ҳам фожиаси ўз аксини топган. Бу ҳам Қуръоннинг илоҳий мўъжизакорлигидан бир дарак.

Хўш, ўша сигир излаган қавмнинг мақсади нима эди? Албатта, Оллоҳ розилигини топиш! Бироқ, улар парвардигордан биринчи фармон келиши билан бирор сигирни қурбонлик қилиб юборишганда олам гулистон эди. Аммо, ўша қавм шубҳакорлиги, эътиқодининг қувватсизлиги, беқарорлиги туфайли ортиқча сарсон-саргардонликка, ҳам маънавий, ҳам моддий йўқотишга учради. Минг афсуски, илму фанда тенгсиз кашфиётлар яратган, юксак тараққиёт даврида яшаётган, ягона Тангрига бандалик даъвоси бор бугунги Инсон ҳам ўша оддий сигирни қурбонлик қилишдан орланган аждодларидан баъзан кўп фарқланмайди. Масалан, Оллоҳ рози бўлган ёки рад этган йўллар Қуръони каримда очиқ кўрсатилган бўлса-да, ўзини мусулмон ҳисоблайдиган баъзи бир кишилар бундан қониқмайдилар. Ҳавойи нафсларига эргашиб қўшимча фатволар тўқишади, ўзгача йўл-йўриқлар кашф этишади. Чунки улар зимдан бир ўқ отиб икки қуённи урмоқчи бўладилар — ҳам Оллоҳни рози этмоқчи, ҳам дунёвий ҳаётларида кўнгиллари нимани тусаса шуни қилмоқчи бўладилар. Мана, худди шундай ўзбилармонлик неча минг йиллардан бери давом этиб келаяпти. Бироқ, Оллоҳ рози бўлган йўлдан чекиниб, қани энди Инсон мақсадга, ҳузур-ҳаловатли тирикчиликка эришган бўлса?! Инсон ақл бовар қилмас техникаларни яратиб илм-фанни тараққий эттириб осмонни забт этишга киришдию, лекин азалий Муаммони жойидан жилдиролмади. У ҳамон нолийди! Дунёнинг не бир ерларини кўринг: У ҳамон бир кун тўқ бўлса, икки кун оч-юпун, эндигина бир касаллик чангалидан қутулса, кўп ўтмай «лоп» этиб бошқа бир дард чиппа ёпишади, бир золимнинг зулмидан қутулса, тағин иккинчисининг занжирига чувалашиб қолади... Яхшиямки Оллоҳ раҳмли ва меҳрибон, яхшиямки Оллоҳ сабрли... У инсонга ризқ-рўз берди, онги, ақли воситасида тараққиёт, фан-техника берди ва... Ўзининг розилигисиз банда ҳеч қачон муродига етолмаслигини исботлади. Ўзи айтгандай, Оллоҳ — ҳамиша ғолиб!

Албатта, тўсатдан бутун жаҳон, умуминсоний муаммолар хусусида сўз очиш биз учун ноқулай. Бугунги жараён кўпроқ ўз теваракатрофимизга назар солмоқни талаб этаяпти. Зеро, ҳурматли Президентимиз Ислом Каримовнинг: «Шу азиз Ватан барчамизники, унинг ёрқин келажаги, порлоқ истиқболи учун яшаш ҳар биримизга улкан бахт»,— деган сермаъно сўзлари ҳаммани сергакликка ундамоқда. Шу сабабдан ҳам мустақил юртимиз фуқароларининг маънавий дунёсини бойитиш, кўнгилларини чин умуминсоний маданият ва маърифатга уйғунлаштириш ҳар биримизнинг муқаддас бурчимиздир.

Хўш, юртдошларимизнинг бугунги маънавий қиёфаси ҳақида нима дейишимиз мумкин? Албатта, бу ҳақда сўз кетганда, юзимизга беихтиёр фахр-ифтихор туйғулари югуради. Чунки, халқимизнинг бой маданий мероси, меҳмондўстликка, саховат ва покизаликка лиммо-лим қалби бутун дунё аҳлини лол қолдирмоқда. Маънавиятдаги бундай улкан ютуқ, албатта, миллий қадриятларимиз улуғ ислом дини билан, унинг ўлмас ва мукаммал таълимоти билан йўғрилганидадир. Муҳтарам юртбошимиз «Ўзбекистоннинг сиёсий-ижтимоий ва иқтисодий истиқболининг асосий тамойиллари» китобида ҳам худди шу масалада тўхталиб, холисона баҳо берганлар: «Ислом дини — бу ота-боболаримиз дини, у биз учун ҳам иймон, ҳам ахлоқ, ҳам диёнат, ҳам маърифат эканлигини унутмайлик. У қуруқ ақидалар йиғиндиси эмас...». Дарҳақиқат, Ислом дини ҳар хил маросимлар ўтказиш, ҳашаматли мачитлар, мақбаралар қуриш мусобақаси деган тушунчага бормаслигимиз керак. Хусусан, Қуръони карим, қимматбаҳо матоларга ўраб, уйнинг тўрига осиб қўйиладиган, фақатгина маърака-азалардагина бирор домлани топиб келиб тиловат қилдирадиган китоб эмас. У — барчамиз учун йўлчи юлдуз, яшаш илмидир. Қуръони каримни ҳар бир инсон ўқий олиши, мағзини чақиб, унинг ўгитларига умри давомида амал қилса, шубҳасиз, бахтиёр бўлади. Минг афсуски, кўп ҳолларда, биз ўзгача нохуш манзараларнинг гувоҳи бўлаяпмиз. Масалан, элимиз орасида кенг тарқалган ҳар хил ошхудойиларни, қабрларга мармар тош, бюст ўрнатиш маросимларини, «пайғамбар ёши», деб аталадиган дангиллама юбилей тўйларини бир назардан ўтказайлик. Кўпгина юртдошларимиз бу хил дабдабабозликларни «динда бор ақидалар» дея ҳисоблашади. Ҳақиқатни тушунтирадиган уламоларимизнинг гапига қулоқ солмайдилар. Оқибатда ўзларини ортиқча машаққатларга, сарф-харажатларга, зулмга дучор этишади. Ахир, ўйланг, ўзининг шахсий ҳаётини тўғри изга сололмаган бундай кишиларни мустақиллик иши учун, Ватаннинг порлоқ истиқболи учун курашувчилар бўлади, дея айта оламизми? Бундай манзараларни кузатар эканмиз, юқорида эслаб ўтганимиз — сигир излаган қавм фожиаси бот-бот хотиримизга келаверади. Йўқ, биз ўтганлар хатосини такрорламаслигимиз керак. Ҳар хил бидъат-хурофатлардан узил-кесил қутулиб, элим деб, юртим деб ёниб яшаш пайти етди. Бу ҳақиқатни ҳар бир фуқаро англаб етмоғи зарур. Ҳушёр бўлайлик, гўзал ва абадий Ватан биздан фидойиликни, ҳамиша иймон-эътиқод билан яшашни кутиб турибди.

Луқмон БЎРИХОН

Ўзбекистон Республикаси «Маънавият ва маърифат» жамоатчилик маркази жамоаси Марказ раҳбарининг ўринбосари, «Тафаккур» журнали Бош муҳаррири, Ўзбекистон Олий Мажлиси депутати Эркин Аъзамовга отаси

Нормамат АЪЗАМОВ

вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик изҳор қиладилар.

ҲАЁТ БОҒБОНИ

Бола риёни билмайди. Бола қувликни, мунофиқликни, кину адоватни билмайди. Бола — дунёга ҳайрат кўзи билан қараётган жажжи фариштa. Боланинг покиза қалбини фақат энг тоза самимият, энг беғубор хисларгина забт эта олади.

Бола кулса чин юракдан кулади, йиғласа ҳам чин юракдан йиғлайди. Бола ҳамиша энг одил ҳакам...

Улуғ Достоевскийнинг ғўдак қалбли княз Мишкинини эсланг. У хитоб қилади: «Наҳот болалар орасида яшаб туриб ҳам киши риёни билса?» Афсуски, болалар орасида яшаб ҳам риёкор, мунофиқ бўлиш мумкин. Болалар эса бундай зотларга ҳеч қачон меҳр қўёлмайдилар. Зеро, бола қалби лакмус қоғозидай. У ёлғон ва ҳақиқатни савқи табиийси ила бир зумда ажрата олади. Мана шунинг учун ҳам энг оғир иш — бола муҳаббатига сазовор бўлиш. Айниқса, ижод соҳасида. Носамимий, зўраки битиклар ҳеч қачон бола юрагига «жиз» этиб тегмайди.

Муштарак қалблар эса бир-бирларини тез илғаб оладилар.

Бир кам тўқсон ёшда бўлишига қарамай, ўзида ҳамон болаларча беғуборликни, болаларча самимиятни сақлаб қолган, шеър кетидан шеър ёд ўқиб чарчамаётган шоиримиз Қуддус бобо Муҳаммадий айнан шу фазилатлари боис неча-неча авлод болалари муҳаббатига сазовор бўлиб келмаяптимикан?

— Мен шеърни ҳеч қачон аввал қоғозга ёзмайман, қизим, — дейди бобо жилмайиб. — Мен шеърни юрагимга ёзаман. Сўнг айтавераман-айтавераман, овоз чиқариб. Ниҳоят сайқал топгач, қоғозга тушираман.

Ҳа, отахон шоиримиз феъл-атворида бахшилик нишоналари бор. Балки бу хислат Ислом шоирга мирзалик (котиблик) қилиб юрган ёшлик чоғлари пайдо бўлгандир. Ва ё падари бузруквори узун қиш кечалари унга Навоий, Жомий, Саъдий, Бедил, Машраб, Ҳувайдонинг оҳангграбо ғазалларини ўқиб, мағзини изоҳлаб берган маҳаллари зоҳир бўлдимикан бу?..

Домла ҳаяжонланади.

— Табиат — тарбият, демакдир. Табиатнома эса тарбиянома дегани. Мен шу мавзуда ёзганларимни жамлаб, болалар учун... «Ҳамса» тузтим. Мана.

«Ҳамса»...

Беш китоб, «Камалак» (собиқ «Ёш гвардия») нашриётида етти йил — 1974-1981 йиллар нашр этилган беш китоб. Уларнинг номлари сизга танишдир: «Табиат алифбоси», «Боғларда болалар», «Қанотли дўстлар», «Чўпонбобо қушиғи», «Одам — олам қушиғи».

Домла энтиккан маҳали ўнг кўзини қисиб, суҳбатдошига алланечук хоксор термуларкан, баайни «шу инжиқлигимни ҳам кўтарасизда энди...» деяётгандай...

— Бешовини йиғиб... бир жилдда нашр этсак...

— Жуда яхши-да.

Домла баттар ҳаяжонланади.

Умидли дунё, домла. Шояд бундай ажабтовур «Ҳамса» нашрини кўрмоқ сизу бизга, ҳаммамизга насиб этса...

Худо ҳам суйган бандасига умр беради. Домлани дастлаб кўрганда у киши пайғамбар ёши атрофидаги отахонлардан деб ўйлайсиз. Домла қуйилиб келаётган мисраларни ўқиркан, кўзлари чақнаб, завқдан юзларига энди-энди туша бошлаган ажинлар ёзилиб кетган маҳали эса, беихтиёр бу миқдорни яна-да камайтирасиз.

Умрузоқликнинг руҳий жиҳатларини-ку, ҳар қалай тушмол қилсак бўлади — болалар билан яқинлик, болалардай софлик, боладай беғуборлик. Хўш, жисмоний жиҳатлари-чи?

Домла мийиғида кулади.

— Мен ўзим дўхтирман. ТошМИни битирганман. Лекин умрим бино бўлиб бирор марта дори истеъмол қилмадим. Чекмадим. Ичмадим. Қаранг, худди тўққиз яшар боладай тетик, бардамбақувватман.

— Шу холосми?

— Яна бир сир бор. — Домла энди хузурланиб кулади. — Майли, айта қолай. Одамнинг икки елкасида иккита фариштa ўтиради. Ўнг елкадагиси раҳмоний. Чап елкасидагиси эса шайтоний. Мен ўзимдаги ана шу шайтоний фариштани йўқ қилганман. Ўшандан буён ҳеч қачон инсон боласига, умуман тирикликка жаҳл қилмайман. Ҳасад, адоват деган балолардан бир чақирим нари юраман, ғийбатга аралашмайман, бировга ёмонлик раво кўрмайман. Истаганим, фақат яхшилик ва яна яхшилик.

Мана ниҳоят домла шеъриятининг болаларга сеҳрли таъсири илдизларини сал-пал илгагандекман. Афтидан, болалар ёзувчиси қалбан ҳам гўдак бўлиши лозим, шекилли. Ахир, қаршимдаги суҳбатдошим ҳам ўз самимияти, ажабтовур соддаликлари билан 89 яшар гўдакни эслатмаяптими?..

Яқинда қаламкаш дўстлардан кимдир хоксорликни қулликнинг ибтидоий кўриниши атаб, бундай одам асло ёруғлик кўрмайди, деб қолган эди. Бильакс. Хокисор инсон энг юксак мукофотларга лойиқ. Бунинг жонли мисоли тариқасида домлани келтирайлик. Ҳозир домла яшаб турган Ишчилар шаҳарчаси, Аваз Ўтар кўчасидаги ҳовли бир вақтлар Абдулла Қаҳҳорга берилган экан. Аммо ўша пайтлар Ёзувчилар уюшмасининг раҳбари бўлиб ишлаётган устоз дарҳол ҳужжатларни расмийлаштириб, ҳовлини 9 нафар фарзандининг отаси бўлмиш шоир Қуддус Муҳаммадийга ҳадя қилган экан...

— Домла, биз сизнинг шеърларингизни ўқиб, ёд олиб юрган кезлар аввал октябрят бўлардик, кейин пионер ва ниҳоят, комсомол. Бироқ, замон тақозоси билан бу ташкилотларнинг барчаси барҳам топди. Назаримда, ўқувчиларнинг мактаб ҳаётида қандайдир бўшлиқ пайдо бўлгандай. Бунинг устига, яшириб нима қиламиз, баъзи ўқувчиларни пул, бозор кўпроқ қизиқтиради. Демак, ижтимоий ҳаётимиз билан бир қаторда болалар дунёқарашида ҳам кескин ўзгаришлар рўй бериб-ди-да.

— Йўқ. Замон қанчалик ўзгаришларга дучор бўлмасин, бола барибир бола бўлиб қолаверади. Ҳамма гап тарбияда. Ота-она тарбияси. Муаллим тарбияси. Яхши асарлар тарбияси. Тарбия бошидан яхши бўлиши керак. Болаликдан тарбияси бузилган одамни тўғри йўлга солиш қийин. Бола энг аввало ўқисин, ўқиганни уқсин, уққанни ўзига юқсин, ана шундан сўнг тўқисин, яъни ижод қилсин.

Бир ривоят ёдимга тушди. Дунё яралгандан сўнг «Дунёнинг эгаси ким бўлади?» — деб сўрашибди Парвардигордан. «Одам», деб жавоб берибди У. Буни эшитган Шайтон ғазабланибди: «Биз нурдан бунёд бўлганмиз-ку, бор-йўғи тупроқдан ясалган одам наҳот биздан юқори бўлса?! Йўқ, мен бунга рози эмасман!» Бундай шаккокликдан ранжиган Оллоҳ уни бадарға қилишга буюрибди. Шунда Шайтон ёлбориб, уни Ерга, Одам вужудига ташлашларини сўрабди... Шундан бери Шайтон Одам вужудига жойлашиб, уни ёмон йўллар сари ундаркан. Демак, нафси ашмарага қул бўлиб қолмаслик учун сўл елкангиздаги шайтоний фариштани йўқ қилиш лозимдир...

Домланинг сўзларини эшитарканман, ҳазрат Навоийнинг бир ҳикматли байти ёдимга тушди:

Беша шерин гар забун
этсанг шижоатдин эмас,
Нафс итин қилсанг забун
оламда йўқ сендек шужоъ..

Ўзбекистон халқ ёзувчиси, Ҳамза номидаги Давлат мукофоти соҳиби, болаларнинг улкан шоири Қуддус бобо Муҳаммадий билан узоқ гурунглашдик. Суҳбат якунида домлани Ҳукуматнинг юксак мукофоти — «Дўстлик» ордени олишга сазовор бўлгани билан қутладим. Сўнг газетхонларга тилакларини сўрадим.

— Устозларни, ота-онани доим кўз орачўғидек сақланг, улар айтганларини ижро этинг. Меҳр-оқибат болаликдан табиий одатга айлансин. Дунёнинг ободи ҳам, барбоди ҳам одамзотга боғлиқ. Одам — олам қуёши. У бор экан — ободлик, у йўқ экан, — барбодлик. Дунёнинг эгаси бўлганимизга шукроналар айтайлик. Бизга Яратган томонидан буюрилган ишларни бажаришимизда пирларимиз мададкор бўлсин! Барча азиз авлиёлар бизни қўлласин!...

— Домла, жамоамиз, мухлисларингиз, кўп сонли ўқувчилар номидан Сизга сиҳат-саломатлик, умри узоқлик, янги-янги асарлар ёзишингизни тилаб қоламиз. Тўлқин бувингиз 136 йил умр кўрган эканлар. Худо хоҳласа, Сиз бу кўрсаткични яна кўп йилларга ошириб, нақ бир ярим асрдан ортиқ умр кўргайсиз!..

x x x

Шоир барибир шоир-да. Бах»шигўй шоир Қуддус бобо Муҳаммадий хушлашуви ҳам шҳр билан якунланди:

Шеърим очил дастурхон,
Шеърим очиқ дўстурхон.
Эл ўғлин қилай меҳмон,
Бўлайин улкан мезбон.
Шоирингман меҳрибон,
Қилгим келар улкан иш,
Дунёда энг кўркам иш,
Шеър булоғим,
қайна, жўш,
Шержоним, бўл оққуш.
Шеърим меҳнаткаш
ишчим,
...Шоирингман
меҳрибон,
Ватанимга меҳрим кон.

Гулчеҳра МУРОДАЛИЕВА

Қубро қиссаси

ХОРАЗМ ТАЪРИФИ

Ровий айтур, Хоразм андоқ обод эрдиким, ҳеч қалъа мунга ўхшаш эрмас эрди. Беш минг етти юз етмиш етти мадрасаси бор эрди. Ҳар мадрасанинг уч юз ҳужраси бор эрди. Мадрасанинг мударриси тўрт аълам уламо илмни тамом қилган тариқатга қадам қўйиб ҳақиқатнинг маъносин билганлар эрди. Йигирма минг масжиди жомеъ бор эрди. Ҳар масжидда ўн минг, йигирма минг киши намоз ўқур эдилар. Ҳар масжидда етти минора бор эрди. Алалхусус Масжиди калоннинг қирқ минораси бор эрди. Йигирма ердин такбир овози келур эрди. Ул масжиднинг имоми имом валийи замон эрди. Қирқ минг киши намоз ўқур эрди. Ҳар масжидда қирқ ҳофиз қуръонхон бор эрди. Ўзга масжидларнинг ҳисобин Оллоҳ таоло билур. Тўрт минг қорихона бор эрди. Ҳар қорихонада тўрт қорийи устод қовоидни баржой қилғон, тамом ҳаммаси дарс тамом қилғанлар бор эрди. Тўрт минг тўрт юз хонақоҳ бор эрди. Ҳар хонақоҳда бир фири комил бор эрди. Неча минг муридлар бирла зикру таҳлил айтур эрдидар. Уч минг қаландарни жамъ этиб ҳофизи хушхонлиқ қилиб ўлтурур эрдилар. Ўн минг сароб бор эрди. Беш минг ҳаммом бор эрди. Тўрт минг машойих, минг юз ишқийа, етти юз эллик кубровийа, беш юз жаҳрийа, саккиз юз ҳамфикр қиз ўтуб, нафсин ўлтурган қиз бор эрди.

Бу Хоразм мулкида ҳар кунда олтмиш ерда бозор бор эрди. Ўн минг қассоб бор эрди. Ўн минг баққол бор эрди. Ўн минг баззоз бор эрди. Саккиз минг аттор бор эрди. Етти минг рангрез дўкон бор эрди. Ўн минг каффон бор эрди. Беш минг ҳарозат дўкони бор эрди. Беш минг ҳамбар дўкони бор эрди. Ҳамбарва деб кулол деганитурур. Чиний табоқ, коса тузатганлар бор эрди. Минг беш юз уйлуқ дуторға харак йўнуб авқот кўрар эрди. Минг уйлуқ чироқға чижа тузатиб сотиб нафақаи аёл қилур эрдилар. Ўн минг жуғуд маҳалласи, ўн минг уйлуқ муўтазила бор эрди. Ўн минг уйлуқ мунофиқ бор эрди. Таърифоти Хоразм дафтарга сиқмас. Малоли хотир бўлмасун деб муҳтасар қилдиқ.

Шаҳри Хоразм андоқ улуғ эрди ҳисобға рост эрди. Шаҳри Хоразмда ики ракъат ўқисанг, ўзга ерларда етмиш ракъат намоз ўқуғоннинг савобин топғайсан. Ҳар кимарса Хоразм вилоятинда ани анда дафн қилсалар, шаҳид ўлгандек сўруғ сивол бўлмағай. Хоразм бошарофат жойтурур. Туфроғи шаҳидларнинг қони бирла оғушта бўлган. Ҳар ким ихлос бирла Хоразм мулкинда ватан тутса, ёлғончи бўлмаса ҳожатлари раво бўлиб муродиға етқусидур. Не учунким, Хоразм маъдани уламо ва шариф фузалотурур. Анинг учунким, Расул алайҳиссалом один қутбулислом қўйдилар. Хоразм фарзанди ҳар ерга борса бо ҳурмат бўлуб эл кўзига иссиқ кўрингай. Хоразм аслдин турур, Яъқуб пайғамбардин бўлур. Анинг учунким, покиза талъат бўлурдар. Хоразмнинг маъноси қон тўккувчи ва уруш қилғувчи бўлур. Анинг учун ким, Хоразм дерлар. Беш қалъа деган (қўлёзмада қала-А. Қ.) деган оралиғидан қолган одатдур. Хоразм шаҳри, Ҳевақ, Кат, Ҳазорасп, Тун қалъаси дерлар. Мунингдак обот қалъанинг хароб бўлмоқиға уч далил бор дерлар. Бири Жамилжонни подшоҳ бегуноҳ ўлтурган сабаби; яна бири Ибн Ҳожиб алломаи Тусийға озор берган сабаби; яна Султон Маҳмуд Чин Мочинда Чингиз алайҳиллаънани қамаб ётғанда Хоразмға хат келди, мани Султон Маҳмуд демай Искандари соний деб хутбада ўқусунлар деб. Анинг учун хароб бўлди дерлар.

МАҒРУРЛИК — ХАРОБЛИК

Ровий айтур, Онҳазрат меъроҳ бўлғонда зулмот бўлди. Тиладики, оқ кўринур, тедилар. Ҳазрат Жаброилдан сўрди, ё Ҳабибуллоҳ, ул оқ кўрунган на ер турур? Жаброил айди: «Ул ерга шаҳри Хоразм дерлар, анга худонинг раҳмати ёғар, онинг учун ровшан кўринур», теди. Расул алайҳиссалом айдилар: «Не сабабдин анда раҳмат ёғар? Ўзга ерга ёғмас?» тедилар. Анда Жаброил айди: «Сиз пайғамбар бўлганда бор вилоятга нома йибордингиз динга кирсунлар деб, худони бир билсун, мени пайғамбар билсунлар. Ўзга вилоятлар қабул қилмадилар. Вилояти Хоразм ғойибона имон келтуруб мусулмон бўлуб «Сизга уммат бўлмоқни орзу қилдилар», дедилар. «Анинг учун ул вилоятга худонинг раҳмати ёғар», теди. Расул алайҳиссалом айдилар: «Андоғ бўлса, уммат-ларимнинг аввали Хоразм фарзанди бўлсун» тедилар. Расул алайҳиссалом айдилар: «Ё оҳий Жаброил, бу раҳматдин ўзга бирга насиб бўлмасму», тедилар. Анда Жаброил: «Ё ҳабиби, илоҳо Хоразм фарзанди ҳар вилоятга борса, ул вилоят обод бўлуб худонинг раҳмати ёғар», теди. Ул ҳолда Расул алайҳиссалом айдилар: «Андоғ бўлса, Хоразм хароб бўлсун» тедилар. Жаброил айди: «Ё Расулуллоҳ не учун мундоғ дерсиз, меҳрибон умматларимнинг аввали бўлсун дерсиз?» Анда Расул алайҳиссалом айдилар: «Ё охий Жаброил, худойим барча оламга раҳматин тўксун; дермас фарзанди Хоразм ҳар ерга борса, ул вилоят обод бўлуб худонинг раҳмати етсун, уммат-лар кўп бўлсун», тедилар. Анинг учун хароб бўлди, дерлар.

ҚАНДАЙ ФАРЗАНД ВАЛИЙ БЎЛГАЙ?

Ровий айтур, бир кун султон аҳли ҳикматлар бирла ўлтуруб эрдилар, султон айди: «Эй аҳли ҳикматлар, ул қайси фарзандики, онадин бўлғач, валийуллоҳ бўлуб олимларга пешво бўлғай?» — тедилар. Анда аҳли ҳикматлар айтдилар: «Эй подшоҳим, киши лайлатул қадр соатин топса, шул соат хотуни бирла жимоъ қилса, ўғли бўлса, зот авлиёуллоҳ бўлуб олимларга пешво бўлғай», тедилар. Султон айдилар: «Андоғ бўлса, шул соатни манга топиб берингилар», тедилар. Анда жамъи аҳли ҳикматлар айдилар: «Эй султон, сиз бизлар бирла ҳамсуҳбат бўлсангиз, ул соат шояд муяссар бўлғай», тедилар. Султон буларнинг сўзин қабул қилиб бир неча вақтлар булар бирла ҳамсуҳбат бўлдилар. Аҳли ҳикматлар қуръа ташлаб, рамл уруб султонга айтдилар: «Эй подшоҳим, бу соат ғаниматтурур. Лайлатул қадр соатитурур. Бир юлдуз бир соат турур. Соат ўткандин сўнг ботир чусту чобук жойларидин туруб ҳарам сари равона бўлдилар. Бориб аҳли байти бирла жимоъ қилурда соат охир бўлди. Султоннинг заифаси ҳам ҳомилалиғ бўлди. Ҳожибнинг заифаси ҳам ҳомилалик бўлди. Орадин бир неча муддат ўтди. Султоннинг заифаси бир ўғул туғди. Султон ўғлининг один Иброҳим қўйди. Ҳожиб ўғлининг один Абулжанноб қўйди.

Ровий айтур, султоннинг уч ўғли бор эрди. Бирининг оди Султон Жалолиддин Ҳиндустонда подшоҳ эрди. Яна бирининг оди султон Ғиёсуддун эрди. Султон бир тарафга кетса, ўрнунда додхоҳга сўрар эрди.

Ровий айтур, Иброҳимжон бирла Абулжанноб етти ёшга кирдилар. Султон иккисун суннат қилдуруб ойим бандалик қилдилар. Андин сўнг султон иккисин муллоға бердилар. Султон мулласин чақириб айдилар: «Эй мулламиз, бу икки ўғлонларни имтиҳон қилиб кўрунг қайсинда файзи илоҳий бор бўлса хабар беринг, сизни хушнуд қилурмиз», тедилар. Мулла, хуш бўлғай, деб мактабга кетти. Келуб кабкларини буклаб қўюб айди: «Эй Иброҳимжон, бу кабкимизнинг остида не бор, тедилар. Анда Иброҳимжон айди: «Эй муллам, кабкингизнинг орасинда ўртаси тушук нимарса бор» тедилар. Мулла айди: «Оди на турур?» Иброҳимжон айдилар: «Ул бир хурос», тедилар. Анда Абулжаннобга қараб айдилар: «Эй Абулжанноб, бу кабкимизнинг орасинда нима бор?» — тедилар. Анда Абулжанноб айди: «Эй муллам, кабкизнинг орасинда ўртаси тушук нимарса бор», тедилар. Анда мулла айди: «Ул ниматурур?» Абулжанноб айди: «Ул бир юзук», дедилар. Очиб кўрсалар, ул юзуктурур. Мулла айди. «Эй Абулжанноб, юзук эканини қайдин билдинг?» — тедилар. Анда Абулжанноб айди: «Эй муллам, бизларни имтиҳон қилибтурсиз. Биз сизга илм ўқуғали деб келганимиз йўқ, азбаройи устод ҳақи учун келдук. Танглай қиёмат куни ҳар ким ўз устодин сўруғлаб топғанда ман ҳайрон бўлуб турмоғайман деб келдим», теди. «Агар бовар қилмасангиз, бир сура ўқиб имтиҳон қилиб кўрунг», теди. Мулла: ана фатаҳно сурасин ҳатм этуб, Абулжанноб: таваккалту алоллоҳ теб, тафсир эта бошлади, токи тамом бўлгунча. Мулла дарҳол жойидин туруб чуст собук султонга бориб бўлган воқеаларни бир-бир баён қилди. Подшоҳ аҳли ҳикмат, уламоларни йиғнаб сураи «Валфажр»ни ижлос қилурди. Ҳеч уламонинг ҳади бўлмади анга баробар бўлуб баҳс қилғайлар. Абулжанноб барчасин мулзам қилди. Жамиъ уламолар Абулжаннобга бир улуғ тўй бериб, жамеъи уламони йиғнаб мадрасаи маъдани илмга мударрис қилдилар. Хоразм улуғлари ва уламолари, жамиъ аҳли ҳикматлар Абулфайз Муҳиддин од қўйдилар. Ҳазрат ибн Ҳожибга муаллимлиқ тўқўз ёшинда тегди.

Ровий айтур, ул замонда мужтаҳидлар китоб айтса, яна бир мужтаҳидга муҳр қилдирур эрдилар. Шул китобнинг ривожлиқи учун, то қиёматгача ул китоб машҳур бўлур эрди.

КИТОБ КАРОМАТИ

Ровий айтур. Тусий вилоятинда бир уламо бор эрди. Тўққуз йил машаққат тортиб бир китоб айтиб шаҳар китоб айғучиларни сўроғлаб келур эрди. Бир кун Бухоройи шарифга келиб бир мулладин сўроғлаб айди: «Бу вилоятда китоб айтғучи мужтаҳид борму?» — теди. Анда муллалар айди: «Бу вилоятда мужтаҳиде сўроғлаб не қилурсан?». Анда аломаи Тусий айди: «Тўққуз йилда бир китоб айтибман, анга муҳр қилдирурман», теди. Анда мулла айди: «Эй аллома, санга фир кишини айтайин сен анда борсанг муҳр этиб берур», теди. Аллома айди: «Ул киши ким, борғач қилиб бергай?» — теди. Мулла айди: «Эй аллома, Самарқанд борсанг, анда соҳиб ҳидойа бор. Ул киши сандак муллалар қадрин хўб билур», теди. Алломаи Тусий Бухородин чиқиб Самарқанда бориб соҳиб ҳидойаға айдилар: «Эй аллома, бу вилоятга нечук келдингиз?» Аллома айди: «Тўқуз йил машаққат тортиб китоб айтиб келибман. Анга муҳр қилиб берсангиз, чин карам бўлғай», теди. Анда соҳиб худойа айдилар: «Ҳар кимга муҳр қилдурғандин Хоразмга бориб алломаи замонга муҳр қилдурған яхшидур, нечукким алломаи замон турурлар. Ман ҳам аларга муҳр қилдурдим», тедилар. Алломаи Тусий айди: «Алломаи замон нечук кишидур?» Соҳиб ҳидойа айдилар: «Алломаи замон бир ёш ўғлондур. Ман китоб айдим, у икки йилда тамом бўлди. Бухоро уламоларига муҳр этдурдим. Андин ўтуб Хоразм бориб мадрасаи маъдани илмнинг олдида бир мулладин алломаи замон борму, деб сўрдим. Ул мулла айди: «Они сўроғлаб не қилурсан?» — теди. Ман айдим: «Ўн икки йилда бир китоб айтиб келибман, они кўрсатурман», тедилар. Ул мулла айди: «Китобингни чиқар, кўрай, яхши бўлса, кўрсатурман, ёмон бўлса йиртар», теди. Чиқариб китобимни кўрсатдим. Мулла кўруб, айди: «Бу китобни кўрсатма, аллома йиртарлар», теди. Ман ул ерда ҳайрон бўлдум. Кўрсатур кўрсатмасимни билмадим. Шул ҳолда алломаи замон мадрасаи маъдани илмдин чиқиб ҳавз тарафга равона бўлди. Манҳам бирга борур эрдим. Алломанинг олдиға чиқиб, салом бериб китобимни таваккал этиб қўлларига бердим. Китобни олиб кўксунда қуюб айдилар: «Бу китобни яхши айтибсан», тедилар. Китобни қайтиб қўлумга бердилар. Ман ҳайрон бўлдим. Изларидин ҳавз бошиға бордим. Кўрдим, неча минг муллаға заврақға миниб дарс айтурлар. Шул вақт санча деворнинг тушукига кирди. Аллома (даррав) дарсни қўюб заврақдин чиқиб бир оқсоқоллиқ мулланинг орқасиға миниб тушукга тахясин тиқиб санчани олур бўлди. Ул вақтда ман айдим: «Сан нечук ўғлон турурсан? Бир оқлик алломанинг бўйниға миниб ўйнарсан. Камтарин, беҳтариннинг устиға миниб Каломуллони босқондек бўлур», тедим. «Яна ҳам бу муллаларнинг бирина айтганда санчани олиб бермасму, на лозим мундоғ ишлар сандан», дедим. Ул ўғлон айди: «Эй саҳройи, ман беҳтарин, бу камтарин турур, бу шогирд, ман устодман», деди. Билдимки, ҳақиқат алломаи замонтурур. Шул ҳолда айдим: «Э алломаи замон, манинг бир китобимга муҳр босиб берсангиз айни карам бўлғай», тедим. Шул мадрасаи маъдани илм сари равона бўлдилар. «Бу китобни қайси вилоятдин олиб келдингиз?» Мен айдим: «Самарқанд шаҳридин келурман, бу китобни алломаи замонга кўрсатиб, муҳр босдирсам», тедим. Ва яна айдим: «Номи муборакингиз не турур?» — теди. Ул табассум қилиб айдилар: «Бизни сўрсангиз, Абдулжанноб ибн Ҳожиб Абдал Файз Муҳиддин», тедилар. Ул вақтда ман айдим: «Ё ҳазрат, санча олғанингиз таажжуб кўрунди», тедим. Анда айдилар: «...Ёш ўғлон оқсоқол кишининг қилиғин қилса совуқ кўринур, ҳар нимарса ўз вақтинда яхшидур», тедилар. Шул вақтда таъзим-тавозеъ бирла айдим: «Эй алломаи замон, мужтаҳиди жаҳон қалбингизга чарон келмасун бу китобни кўруб муҳр қилиб берсангиз», тедим. Дарҳол муҳр қилиб айдилар: «Динга ҳадя келтурубсиз. Бу китобнинг оди Ҳидойа бўлсун», тедилар. Деб алломаи Тусийга бир-бир баён қилиб китобни кўрсатдилар. Айдилар: «Сан ҳам бориб Абдулфайз Муҳиддинжонга муҳр қилурсанг, то қиёматгача китобинг ривож бўлур», деб аллома Тусийга рухсат бериб йибордилар.

Алломаи Тусий Самарқанддин чиқиб Хоразм тарафга азм қилди. Бир неча манозилни тай қилиб Хоразм вилоятиға етушти. Мадрасаи маъдани илмга сўроғлаб келиб бир мулладин сўради: «Алломаи замон борму» теб. Мулла айди: «Ҳавз бўйинда дарс айтурлар». Алломаи Тусий ҳавз лабиға бориб кўрди. Бир ўғлон заврақни миниб неча минг муллаға дарс айтурлар. Ўғлон заврақни ҳар тарафга суруб муллаларга дарс айтиб келиб алломаи Тусийнинг олдидин ўтарда, алломаи Тусий айди: «Дарс айтғувчи бери кел», теди. Ҳазрат Ибн Ҳожиб келдилар. Алломаи Тусий айди: «Тўқуз йил машаққат тортиб китоб айтиб келибман. Они кўруб муҳри мусаллам қилсангиз», теди. Ҳазрат ибн Ҳожиб айдилар: «Чиқар китобингни кўрали». Алломаи Тусий китобни чиқариб ибн Ҳожибга бердилар. Олиб кўксига босиб, айди: «Кулли ғалат чулуман» (?) теб сувға ташладилар. Алломаи Тусий айди: «Эй ўғлон, ман сани бир улуғ киши деб, тўққуз йил машаққат чекиб бир китоб айтиб келтурурман, сани бир аллома деб кўрсатдим. Сан бир заллома эркансан, манга зулм этиб китобимни сувга ташладинг. Манинг эмгаким зое қилдинг». Ҳазрат ибн Ҳожиб айдилар: «Тўққуз йиллаб машаққат чекиб китоб айтиб лаззатин кўрмадинг, биз лаззатин кўрдик. Сувга ташлаганда чунаф анга этганча лаззатинг йўқ», теди. Алломаи Тусийнинг аччиғи келиб фиғон этиб айди: «Манинг китобимни топиб бергил», деб ғавғо қила бошлади. Ҳазрат ибн Ҳожиб ҳидоят тортиб муллаларга буюрдилар, ман айтайин, сизлар ёзиб берингилар» деб. Айта бошладилар, муллалар ёзмоқ бирлан бўлдилар. Ҳазрат ибн Ҳожиб айтмоқ бирлан. Бир соатда ёзиб тамом қилдилар. Ҳазрат ибн Ҳожиб ...бу китобни алломаи Тусийга бердилар. Қабул қилиб олмади. Ғавғо қила бошлади. Ҳазрат ибн Ҳожиб «Бисмиллоҳир раҳмонур-раҳим» деб сувга қўл сузуб ўз китобин олиб бердилар». Алломаи Тусий мунфаил бўлуб, китобни очиб кўрдилар. Иккиси ҳам баробар, бир нуқат ҳам ўчмайдур.

Муллалар алломаи Тусийнинг китобин олиб Ҳазрат ибн Ҳожибнинг китобини кўксиға босганда китобда ҳар на сўз бўлса кўнгулларига жой бўлур эрди, аз рўйи каромат айтур эрдилар, анинг учунким кам-зиёда эрмас эрди. Алломаи Тусий бу кароматлар кўруб, гумроҳу рўйи сиёҳ-кийна сақлаб, қурра ташлаб кўрдиким, бу Хоразм мулкини хароб қилурман, Ибн Ҳожибдин адоватимни олсам, деган қуръада чиқди. Чин-Мочинда Чингиз алайҳиллаънанинг одина тушди. Алломаи Тусий шармсор бўлуб андишаи бад хаёли фасод бирла чиқиб Хоразмдан Чин-Мочин тарафга азм қилдилар. Неча манозилни тай қилиб Чин-Мочин вилоятиға етушди. Бориб бир ғўшаида ўлтуруб фикр андиша қилиб Чингизга ўзин муқарраб қилди. Субҳу шом балки аладдавом иши макру ҳийла тазвир қилиб алайҳиллаънани Хоразмга келтуруб, Хоразмни хароб қилмоқ эрди. Қолган сўз Хоразм хароб бўлгонда маълум бўлур.

«МИЛЛИЙ ТИКЛАНИШ»
Муассис: Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партияси
Бош муҳаррир: Иброҳим ҒАФУРОВ
Газета 136-рақам билан рўйхатдан ўтган
Буюртма: Г — 0423
10000 нусхада босилди
Сотувда нархи эркин
Ҳажми 2 босма табоқ
Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди
Редакция манзили: Матбуотчилар кўчаси, 32-уй
«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Манзили: Тошкент шаҳри, БуюкТурон кўчаси, 41-уй
Навбатчи муҳаррир — БАҲОДИР МУРОД АЛИ
123456